

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Ústav dějin křesťanského umění

Tereza Myslílová

**Beatifikace a kanonizace Johanky
z Arku jako inspirace uměleckých
děl**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Petráček PhD. ThD.

Praha 2013

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze 11. dubna 2013

Tereza Myslílová

Bibliografická citace

Beatifikace a kanonizace Johanky z Arku jako inspirace uměleckých děl: bakalářská práce / Tereza Myslílová; vedoucí práce: doc. PhDr. Tomáš Petráček, PhD. ThD. - Praha, 2012, 63 s.

Anotace

Sv. Johanka z Arku je významnou postavou nejen francouzských, ale především církevních dějin a zároveň osobností, jejíž život a smrt zanechaly výraznou stopu v evropském umění.

Cílem bakalářské práce je shromáždit důvody pro blahořečení a svatořečení Johanky z Arku a zároveň objasnit, proč byla Johanka z Arku blahořečená a svatořečená téměř 500 let po smrti.

Aby vynikla mohutnost této světice, je poslední část bakalářské práce věnována uměleckým dílům inspirovaným postavou Jany z Arku, která bude představena především v návaznosti na historicko-politické dění na českém území.

Klíčová slova

Kult svatých, sv. Jana z Arku, kanonizace, sakrální umění, české země

Abstract

Beatification and canonization of Joan of Arc as an inspiration of art

St. Joan of Arc is an important figure not only French, but also the history of the Church and also personality whose life and death have left its mark in European art.

The aim of this work is to collect the reasons for the beatification and canonization of Joan of Arc and also explain why Joan of Arc was beatified and canonized almost 500 years after his death.

It points out the importance of this saint, is the last part of the thesis devoted to works of art inspired by the figure of Joan of Arc, which will be presented primarily in relation to the historical-political events on the Czech territory.

Keywords

Cult of saints, saint Joan of Arc, canonisation, sacral art, Czech country

Počet znaků (včetně mezer): 86 374

Poděkování

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Tomáši Petráčkovi za cenné rady při psaní práce. Dále děkuji br. Petru Regalátovi Benešovi za konzultace při překladu. A na závěr děkuji své rodině za trpělivost a podporu při psaní práce.

Obsah

Úvod	7
1. Život Johanky z Arku	8
1.1. Dětství	8
1.2. Válečná kariéra	13
1.3. Soudní proces.....	17
1.4. Rehabilitační procesy	19
2. Beatifikace	25
2.1. Proces beatifikace	25
2.2. Den beatifikace	30
3. Kanonizace	32
3.1. Proces kanonizace	32
3.2. Den kanonizace.....	37
3.3. Patronkou Francie	40
4. Johanka jako inspirace uměleckého díla.....	41
4.1. Divadlo	41
4.2. Hudba	51
4.3. Film	55
Závěr	60
Seznam literatury.....	62
Přílohy	63

Úvod

Johanka z Arku dokázala díky své odvaze a důvěře v Boží plány v pouhých devatenácti letech osvobodit Orléans a přivést dauphina Karla ke korunovaci. Její osobnost, život a činy zasáhly nejen srdce Francie a francouzského národa, ale i srdce nejednoho historika či kulturního nadšence. Ačkoli žila v 15. století, může inspirovat každého z nás.

Johanka vždy byla historickou osobností, kterou jsem pro její odvahu obdivovala. Zjištění, že byla blahořečena a svatořečena teprve ve 20. století, mě doslova udivilo. Toto téma mne velmi zaujalo a rozhodla jsem se mu věnovat podrobněji. Stejně jako pro mě, byla Johanka inspirací i pro mnohé umělce, kteří svými díly chtěli připomenout světu, jak jedinečnou postavou byla.

Práce bude rozdělena do čtyř kapitol, z nichž první z nich se bude věnovat Johančině životu. Ráda bych v této části zmínila nejen Johančin život a soudní proces, díky kterému byla upálena, ale i procesy, jejichž úkolem bylo očistit Johančinu pověst před celým světem. Druhá a třetí kapitola se budou zabývat procesy beatifikace a kanonizace. V obou kapitolách bych ráda přiblížila průběh procesů na počátku 20. století a nastínila průběh dne oslav za pomoci vzpomínek jednoho z účastníků. Poslední, tedy čtvrtá kapitola, bude pojednávat o uměleckých dílech, která vznikla ke cti a slávě Johanky. Ráda bych v práci zaznamenala co nejvíce děl, především však těch, která můžeme propojit s českou, popřípadě československou kulturní a politickou scénou a krajinou.

Práce si klade za cíl stát se souhrnným zdrojem informací týkajících se procesu beatifikace a kanonizace Johanky z Arku a zároveň souborem recenzí uměleckých děl, která oslavují její osobnost.

1. Život Johanky z Arku

Johanka a její život „ztělesňuje jedinečnou kombinaci pokory, náboženské víry, patriotismu a osobní statečnosti.“¹ V následující kapitole uvedeme průběh Johančina života od narození až po upálení a rehabilitační procesy, které se konaly k očištění jejího jména před celým světem.

1.1. Dětství

Johanka z Arku se narodila 6. ledna roku 1412 v malé vesničce Domrémy, která se nachází v oblasti Champagne, na hranicích kraje Barrois a Lorraine. Johanka byla dcerou Jakuba z Arku a Isabely a sestrou Jakuba, Kateřiny, Jana a Petra.

Podle Johančina kmotra Jana Moreau, který pocházel z obce Greux u Domrémy, byla Johanka „od útlého dětství dobře a vhodně vychována ve víře a vedena v dobrých mravech, takže téměř všichni obyvatelé Domrémy ji měli rádi. A Johanka znala svou víru, uměla *Otče náš* a *Zdrávas Maria* jako jiné dívky v jejím věku. Johanka mluvila vždy počestně, jak se sluší a patří na dívku jejího stavu...a v mládí, až do chvíle, kdy opustila otcovský dům, chodila za pluhem a někdy hlídala zvířata a dělala ženské práce, předla a všechno ostatní.“² Dále pak dodává, že Johanka často a ráda chodila do kostela a na svatá místa, především ke kapličce zasvěcené „*Notre Dame de Bourlemont*“, která se nacházela nedaleko vesnice Domrémy. Svou zbožnost projevovala v podstatě neustále, protože vždy, když uslyšela odbíjet kostelní zvony, poklekla, aby se pomodlila.

¹HORTON, 2007 — Ros HORTON: Ženy, které změnily svět. 50 dramatických osudů. Líbeznice 2007, 29

²PERNOUD 2009 — Régine PERNOUD: Život a smrt Jany z Arku. Svědectví z rehabilitačního procesu (1450 – 1456). Olomouc 2009, 67

Když jí bylo třináct let, tedy roku 1425, uslyšela poprvé hlas Boží. Bylo to jednoho letního dne, kdy se Johanka postila, nejedla ani nepila a při modlitbě uslyšela hlas, který volal její jméno. Johanka se obrátila za hlasem a září, která přicházela od kostela. Po chvíli rozeznala ušlechtilou postavu obklopenou podobně zářícími bytostmi. Postava nabádala Johanku k dobrým mravům a zbožnosti. Johanka z úžasu poklekla a ucítila „nadpřirozený a teplý pocit, který se zmocnil celé její bytosti.“³ Při soudním procesu Johanka vypověděla: „Poprvé jsem měla velkou pochybnost, zda ke mně přišel svatý Michal, a tenkrát poprvé jsem měla velký strach. Viděla jsem ho několikrát, než jsem poznala, že je to svatý Michal...Nejprve mi řekl, abych byla dobrým dítětem a že mi Bůh pomůže, a také mi řekl, že přijde na pomoc králi Francie“⁴. O těchto zjeveních nikomu neřekla až do roku 1428, kdy o nich řekla svému strýci Durandu Laxartovi, protože potřebovala pomoci se setkáním s kapitánem Robertem z Baudricourtu⁵ ve Vaucouleurs. Strýc se rozhodl Johance pomoci a doprovodil jí do Vaucouleurs, kde se setkal s Robertem z Baudricourtu, kterého přesvědčil, aby se s Johankou nakonec setkal. Johanka Robertovi z Baudricourtu řekla o všech svých zjeveních a o svém poslání, ovšem, jak je známo z odpovědi, kterou Robert z Baudricourtu Johance poslal, kapitán jí neuvěřil a Johanka se svým strýcem se vrátila domů.⁶

Po návratu zpět do Domrémy ovšem na Johanku naléhala zjevení, a proto odjela z Domrémy do Vaucouleurs. Oficiálním důvodem byla pomoc strýci a jeho manželce s péčí o narozeného potomka, ovšem tím neoficiálním bylo přimět Baudricourta, aby se s Johankou setkal. Johanka tedy opustila rodnou vesnici, rodiče a přátele a vydala se do Vaucouleurs. Nikdo tehdy netušil, že

³ KOPAL 2011 — Petr KOPAL: Panna Orleánská. Svatá Jana z Arku. Brno 2011², 13

⁴ PERNOUD 1994 — Régine PERNOUD: Život Jany z Arku. Brno 1994, 17

⁵ Robert z Baudricourt (1400-1454) byl kapitánem ve Vaucouleurs, které geograficky náleželo k vévodství Bar a ke kterému náležela i Johančina vesnice Domrémy. Jeho podpora byla nezbytná k setkání s dauphinem, neboť dívky, které by se vydávaly za Pannu Orleánskou a požadovaly setkání s dauphinem, bylo hodně.

⁶ Zdroj: LINDER 2000 — Leo LINDER: Johanka z Arku. Ostrava 2000, 20-30

Johanku už nikdy neuvidí, protože kdyby to věděli, nepustili by ji. Ve Vaucouleurs se Johanka ubytovala u rodiny Le Royerových. Hned po příjezdu do Vaucouleurs přednesla Baudricourtovi svou prosbu slovy: „Znovu k vám přicházím, abych dauphinovi pomohla, Francie nepatří jemu, ale mému Pánu. Ten ale chce, aby se dauphin stal králem, a aby země přešla pod jeho vládu. Stane se to i navzdory všem jeho nepřátelům. A já sama ho dovedu ke korunovaci“⁷. Baudricourt ji ovšem opět odmítl. Johanka se proto rozhodla odcestovat do Chinonu v doprovodu strýce Laxarta a jednoho měšťana Jakuba Alaina. Ušli pouze několik mil za Vaucouleurs, protože se Johanka zastavila v kapli sv. Mikuláše Céfondského, kde se jí zjevila svatá Kateřina a svatá Markéta, které jí sdělily, že musí přesvědčit Baudricourta. Na žádost těchto dvou světic se tedy vrátili zpět do Vaucouleurs.

Během pár dní ve Vaucouleurs získala Johanka několik ušlechtilých přátel, mezi něž patřil například Bertrand z Poulengy nebo Jan z Novelopontu, který ji ujistil „vložením své ruky do její na znamení víry, že ji s pomocí Boží dovede ke králi“⁸. Dalším z nových oddaných Johančiných přátel byl Jan z Met, který přišel s ideou zajištění Johančiny výzbroje. Když se to ovšem dozvěděli obyvatelé Vaucouleurs, dali se všichni dohromady a opatřili celou potřebnou výzbroj včetně koně, kterého ji nakonec koupil Baudricourt. Baudricourt byl totiž obměkčen prosbami Bertranda z Poulengy, Jana z Met a počínám občanů Vaucouleurs. I přesto však chtěl, aby Johanka podstoupila ještě jednu zkoušku, kterou se chtěl ujistit, že zjevení pocházejí od Boha, a ne od ďábla. Proto se jednoho dne sešla s vaucouleurským farářem, který Johanku kropil svěcenou vodou a odříkával exorcistické věty. Baudricourt ji po této zkoušce „vlastnoručně odevzdal šavli a jejími průvodci ustanovil Bertranda z Poulegny

⁷ KOPAL 2012, 32

⁸ PERNOUD 2009, 88

a Jana z Met se služebnictvem také královského hlasatele Voleta z Viennu a střelce Richarda⁹. Tato velká skupina opustila 23. února 1429 Vaucouleurs.

Cestovali především v noci a to kvůli nebezpečím, která je na anglickém území mohla potkat. Johanka se skrývala, tak, aby ji nikdo nepoznal. Překročením Loiry u Gienu se objevili na francouzském území. Johanka už nemusela skrývat pravý cíl a účel své cesty. Díky tomu se z Gienu do Orléansu donesla zpráva, že k nim spěchá dívka, která byla vyslána Bohem, aby městu pomohla. V Gienu dala Johanka napsat dopis králi¹⁰, ve kterém asi stálo: „Urazila jsem padesát mil, abych se dostala k Vašemu Veličenstvu, a to proto, že Vám mám, ó králi, zvěstovat podivuhodné věci. Jako důkaz mého božského poslání by Vám mělo postačit, že Vás poznám mezi všemi Vašimi dvořany, kteří Vás budou obklopotvat.“¹¹

Těsně před Chinonem byli přepadeni. Nějací francouzští vojáci si na ni a na její průvodce počkali, aby je zajali a oloupili, ale jako zázrakem se jim to nepodařilo. Když totiž Johanka se svými druhy vyjela z lesa, lupiči se vyřítili, ale z ničeho nic se ani jeden z lupičů nemohl hnout. Johanka se svými druhy tak klidně projela mezi lupiči a 6. března 1429 přijela do Chinonu.

Bertand z Poulengy a Jan z Met se snažili Johance dojednat setkání s králem, který ovšem chtěl, aby se Johanka podrobila výslechům jeho důstojníků. Těm se však Johančiny odpovědi příliš věrohodné nezdály. Král se tedy rozhodl poslat Johanku k výslechu u duchovních, které Johanka svými odpověďmi přesvědčila. K pozitivnímu rozhodnutí krále pomohl i doporučující dopis Baudricourta a pán z Villars a Jamet du Thillay, kteří byli poslání z Orléans, aby zjistili, jestli mohou doufat v Johančinu pomoc.

⁹ PÉRONOUD 1994, 36

¹⁰ králem je myšlen dauphin Karel, který by svým francouzským lidem takto oslovoval, protože neuznávali Jindřicha VI.

¹¹ KOPAL 2012, 39

A tak se 8. března 1429 k večeru dostavila Johanka na králův příkaz do zámku v Chinonu. Ke slyšení byl určen velký zámecký sál, kde se shromáždilo více než 300 pánů v bohatých zdobených oblecích, král se vmísil v prostém šatu do davu a na trůn posadil jednoho ze svých rádců. Johanka, vedena andělem, zamířila přímo ke králi a pokorně a skromně se mu poklonila. Král se Johanku pokusil zmýlit, ale nepodařilo se mu to. Johanka se mu představila slovy: „Mé jméno je Johanka, panna, a skrze mne vám Král nebes zvěstuje, že máte být korunován v Remeši a tak se stát vazalem Pána, jediného pravého vladaře Francie.“¹² Král si s Johankou povídal v tlumeném rozhovoru, který Johanka uzavřela prohlášením, že je král pravý dědic Francie a že ho do ní dovede. Král po skončení rozhovoru tvrdil, že mu Johanka prozradila mnohá tajemství, mezi něž patřila i králova modlitba, kterou vznesl 1. listopadu 1428 k nebi slovy: „Všemohoucí Bože, jsem-li pravým dědicem mé říše, tak mi pomoz, abych znovu dosáhl svého království. Nejsem-li, tak mi aspoň zachraň život na bezpečném útočišti ve Španělsku nebo ve Skotsku.“¹³ S tímto tajemstvím se svěřil král Karel VII. jednomu svému důvěrníkovi na konci svého života.

Ačkoli Johanka udělala na krále příznivý dojem, i přesto ji nechal podrobit zkoumání, než jí udělí svolení. Se svými obavami se svěřil i Vilému Bellierovi, jehož manželka se společně s Johankou usadila ve věži Condray, kam za Johankou docházeli nejen vědci, ale i duchovní v čele s poitierským biskupem. Výsledek jednoho z prvních zkoumání radil, aby se král vypravil s Johankou do Poitiers, sídla parlamentu a královské univerzity, kde měla být Johanka znovu přezkoušena. Podle Françoise Garivela byli do Poitiers posláni „...slovutní učenci a mistři, totiž mistr Petr z Versailles, později biskup v Meaux, dále Jan Lambert, Vilém Aimeri z řádu bratří kazatelů, Petr Seguin

¹² KOPAL 2012, 43

¹³ KOPAL 2012, 44

z řádu bratří karmelitánů, učenci znali Písma svatého, jakož i Matouš Mesnage a Vilém Lemarié, bakaláři teologie a spolu s nimi další královi rádci, odborníci na občanské i kanonické právo...“¹⁴

Vyšetřování trvalo celkem 3 týdny. Učenci a členové parlamentu zkoumali pečlivě Johančiny odpovědi, kde hledali omyly a výroky, které by si odporovaly. Kromě duchovních byla Johanka zkoumána i skupinou počestných žen, které hlídaly její mravy, zvyky a způsob života.

1.2. Válečná kariéra

Královská rada poskytla Johance vyzbrojený vojenský oddíl. Dostala také prapor, který nechala vyzdobit malířem Hennesem Polnoirem podle pokynů archanděla a svatých Kateřiny a Markéty. Prapor představoval „obraz našeho Pána, jak sedí při posledním soudu v nebeských oblacích, a byl tam namalován anděl, držící v rukou květ lilie, který obrazu žehnal.“¹⁵ Johanka měla i meč, který našla díky radě sv. Kateřiny a sv. Markéty v Sainte Catherine de Fierbois. V Tours ji nechali udělat „zbroj na její tělo.“¹⁶

Na konci dubna se přesunuli do pevnosti Blois, odkud měli vyrazit k osvobození Orléansu. Dne 29. dubna 1429 se Johanka poprvé setkala s Bastardem Orleánským¹⁷, kterému vyčítala přílišnou opatrnost. Jana mu vysvětlovala, že je Bůh na jejich straně. Během této slovní potyčky se obrátil vítr, který do té doby vlál proti francouzským lodím. Johanka se v doprovodu La Hira vydala do Orléansu, kam vstoupila večer téhož dne.

¹⁴ PERNOUD 2009, 101

¹⁵ PERNOUD 1994, 37

¹⁶ PERNOUD 1994, 37

¹⁷ Bastard Orleánský, vlastním jménem Jean Dunois, byl bratranec dauphina Karla a nevlastním synem Ludvíka Orleánského a tedy nevlastním bratrem Karla Orleánského zajatého v bitvě u Azincourtu v roce 1415

Ještě před vypuknutí boje chtěla Johanka požádat anglického krále a vévodu z Bedfortu, aby se vzdali, a proto nechala napsat dopis, ve kterém stálo:

„Králi anglický i vy, vévodo Bedfordský, který se nazýváte regentem Francie, vydejte Bohem seslané Panně klíče od všech dobrých měst, jež jste Francii zabrali a znásilnili... Králi anglický, neučiníte-li tak, pak vězte, že já jsem vojevůdcem a ať se kdekoli ve Francii střetnu s vašimi lidmi, donutím je odejít po dobrém či po zlém.“¹⁸

Ve středu 4. května, když Johanka odpoledne odpočívala, uslyšela, že se bojuje. Vstala, nechala se ozbrojit, podat si korouhev oknem¹⁹ a vydala se na bojiště. Ještě toho dne odpoledne byla dobytá pevnost Saint-Loup. Následujícího dne, v den Nanebevstoupení Páně, se z náboženských důvodů nebojovalo, a tak Johanka poslala poslední dopis Angličanům, ve kterém stálo: „Vy Angličané, kteří nemáte žádné právo na toto francouzské království, Král nebes vám poroučí a přikazuje skrze mne, Pannu Janu, abyste opustili své pevnosti a vrátili se do vaší země, jinak na vás udělám takový útok, že na něj bude věčná památka. Hle, to vám píšu potřetí a už nebudu víc psát. Podpis: Ježíš, Maria, Jana Panna.“²⁰

Následujícího dne, i přes pár komplikací, zaútočili na pevnost Saint Jean le Blanc, odkud Angličané utekli na bašty augustiniánské pevnosti. Francouzská armáda se dala na ústup, protože si myslela, že nemají dost sil k dobytí augustiniánské pevnosti. Johanka společně s La Hirem se ale vydali vpřed, aby kryli ústup, a zároveň vedli oddíly k novému útoku. Během krátké doby augustiniánskou pevnost dobyli. Augustiniánská pevnost přímo chránila pevnost Tourelles, a proto mohli nazítří, tedy v sobotu 7. května, zaútočit na pevnost Tourelles. Během dobývání byla Johanka zraněna šípem nad řadrem

¹⁸ MAUROIS 1994 — André MAUROIS: Dějiny Francie. Praha 1994, 81 - 82

¹⁹ KOPAL 2012, 69

²⁰ PERNOUD 1994, 46

přesně tak, jak si to předpověděla.²¹ Boj trval velmi dlouho, a tak, když Bastard Orleánský chtěl, aby se vojsko stáhlo k ústupu, přistoupila k němu Johanka a požádala ho, aby chvíli počkal. Johanka se pomodlila, vzala korouhev, postavila se na okraj příkopu „a v tu chvíli se Angličané začali třást a byli zděšeni“²². Francouzští vojáci se vzmužili a opět začali bojovat. Pevnost padla a večer se Francouzi mohli vrátit do města Orléans přes most, tedy hlavní branou.

V následujících dnech se Johanka setkala s králem, kterého se snažila přesvědčit, aby souhlasil s korunovací. Odjezd do Remeše se ihned nekonal, a to především proto, že by při přesunu mohli být napadeni zezadu. Proto se Johanka společně s královskými kapitány vydala dobýt kraje směrem na Beaugency a Jargeau.

První útok byl veden proti Jargeau, které bylo 10. června dobyto. Následující bitva se konala 18. června. Angličané, kteří byli připraveni k boji už předchozí večer, vyslechli Janinu prosbu, aby se bojovalo až následujícího dne. Ráno přijížděla anglická vojska k Patay, kde se seřadila ve třech sborech. Francouzi je následovali a seřadili se k boji. Anglický vojevůdce „Jan Falstaff jel k předním vojínům, aby se k nim připojil. Přední voje myslely, že všechno je ztraceno a že šiky prchají. A tak kapitán předních vojů...se dal se svou bílou korouhví i se svými muži na útěk a opustili své řady.“²³ Francouzi zajali pana Talbota, který se stal zajatcem samotné Johanky. Toho dne byly ztráty na francouzské straně pouze tři muži, zatímco na anglické to byly tisíce. Ten den a ta bitva se staly odvetou za bitvu u Azincourtu²⁴.

²¹ PERNOUD 1994, 49

²² PERNOUD 1994, 50

²³ PERNOUD 1994, 57

²⁴ Bitva u Azincourtu se konala 25. října 1415 a francouzská vojska prohrála i přes to, že měla mnohem větší armádu. Jedná se o jednu z největších proher během stoleté války.

Johanka pak králi pravila: „Urozený králi, nyní se naplnila vůle Boží, jež si přál, abyste přišel do Remeše a důstojně přijal korunu a tak dokázal, že jste pravý král, ten, jemuž toto království patří.“²⁵

K bezpečné králově cestě do Remeše již zbývaly jen tři úseky, které byly pod nadvládou Burgund'anů, a to sice Auxerre, Troyes a Châlon. To ovšem Johanka zařídila mírovou cestou. Poslala do Auxerre dopis, ve kterém žádala občany, aby šli Karlovi naproti. U města Troyes nařídila přípravy, jako kdyby mělo dojít k obléhání, což zapříčinilo, že prostřednictvím biskupa začali vyjednávat. A ve městě Châlon vrátil biskup dne 14. července Karlovi klíče od města.

V neděli dne 17. července 1429 se v Remeši konala korunovace. Karel VII. byl pomazán arcibiskupem Regnaultem z Chartres. Po tomto úspěchu chtěla Johanka pokračovat v osvobozování Francie, ale Johančina role se u dvora po korunovaci zkomplikovala, „...protože nad proválečnou stranou, s níž se identifikovala, převládli ti, kdo volali po jednání s Angličany...“²⁶ Johanka však se svými věrnými pokračovala v boji, ale už bez významnějšího úspěchu. Vypadalo to, jako by ji štěstí opustilo. Nepodařilo se jí dobýt Paříž a dne 24. května 1430 padla u Compiègne do burgundského zajetí. Zradil ji Vilém z Flavy, obránce města, který zavřel hradební bránu předčasně.

Johanka byla ihned po svém zatčení zavřena v pevnosti Clairoix, poté byla převezena do zámku Beaulieu les Fontaines, odkud se pokusila utéct. Její pokus nebyl úspěšný a byla převezena na zámek v Beaurevoir, kde pobývala asi čtyři měsíce. Zde se Johanka opět pokusila o útěk, který byl opět neúspěšný. Dokonce se během útěku velmi zranila. Johanka toto zranění

²⁵ MAUROIS 1994, 82

²⁶ ARDAGH/JONES 1998 — John ARDAGH/ Colin JONES: svět Francie. Praha 1998, 46

popsala slovy: „Byla jsem po tom skoku tak zraněná, že jsem nemohla ani jíst, ani pít.“²⁷

Král mohl Johanku a všechny další zajatce vykoupit, ale do ničeho se nepustil. Svého cíle již totiž dosáhl a Johanku už nepotřeboval. Burgundané ji pak prodali za deset tisíc zlatých franků Angličanům, kteří ji přivedli před soud.²⁸

1.3. Soudní proces

Proces trval pět měsíců, a to i přes to, že již od počátku bylo rozhodnuto, co se s Johankou stane. Výslechy vedl Pierre Cauchon, biskup z Beauvais, pomáhal mu jeden víceinkvizitor, kanovníci a opati z Rouenu a dvanáct advokátů církevního soudu. Funkci přísedících pak plnili univerzitní mistři z Paříže. Johanku se snažilo usvědčit více než sedmdesát pět soudců. „...Žalobci a soudci považovali Johanku z Arku i husity společně za jeden a týž nebezpečný výtrysk z hlubin. Jak husité, tak Jana z Arku jsou uctíváni svým lidem jako nositelé spásy, jejíž „znovuzrození“ představují...“²⁹

Angličané měli na odsouzení velké politické zájmy, protože doufali, že odsouzením Johanky se nepříznivá válečná situace obrátí. Kdyby totiž byla Johanka odsouzena, stala by se korunovace Karla VII. v Remeši neplatnou. Z tohoto důvodu podplatili soudce. „Nepředpojaté soudce by musely o dobré vůli a vlastenectví Johanky z Arku přesvědčit její obdivuhodné odpovědi, jež z celého výslechu učinily vznešený dokument. Nevzdělaná dívka, ještě téměř dítě, volila tak krásné a ryzí repliky, že i tak zlověstný tribunál se musil ocitnout v rozpacích.“³⁰

²⁷ PÉRNAUD 1994, 74 – pokusila se o útěk za pomoci svázaných prostěradel, která se jí rozvázala a spadla do příkopu

²⁸ Zdroj: PÉRNAUD 1994, 61 - 75

²⁹ HEER 2000 — Friedrich HEER: Evropské duchovní dějiny. Praha 2000, 218

³⁰ MAUROIS 1994, 82

Dne 21. ledna 1431 měla Johanka na výzvu žalobce slíbit, že se nepokusí o útěk. Na jednom z dalších zasedání, dne 24. února, prosila soudce, aby na ni nenaléhali: „Je mnoho otázek, na něž bych vám nemohla podle pravdy odpovědět, zvláště takových, které se týkají mého zjevení. Mohli byste mne nutit, abych vyslovila, co jsem slíbila zamlčet, a já bych pak porušila dané slovo. A právě toto snad po mně chcete? Pravím vám: Střezte se, vy, kteří se nazýváte mými soudci, neboť na sebe berete velké břemeno a žádáte ode mne příliš.“³¹ Touto a dalšími odpověďmi uvádělo soudce toto venkovské děvče do rozpaků, protože její odpovědi neodpovídaly jejímu věku, vzdělání ani zkušenostem.

Johanka se v průběhu soudního procesu musela podrobit lékařským vyšetřením, která měla potvrdit, že je ještě pannou. Byla velmi odhodlaná, a tak ani vězení, ani výhrůžky mučením ji nepřiměly k tomu, aby se přiznala k tomu, z čeho ji inkvizice obvinila. Jediná chvíle, kdy Johanka zaváhala, bylo, když jí vyhrožovali upálením. Tehdy Johanka uznala svou vinu. Z vězení propuštěna nebyla, protože byla odsouzena k doživotí v církevní věznicí. V cele si však uvědomila, k čemu se přiznala, a veškerá svá prohlášení odvolala.³²

V preambuli vypracované žaloby stálo: „Jana budiž...prohlášena vinnou... z nepravé víry, provozování černé magie, chybného smýšlení ve věci naší katolické víry, rozkolnictví, z pochybování o bule Unam sanctam a mnoha dalších člancích víry...“³³ Jana byla shledána vinnou z kacířství ze schizmatických názorů a činů. V rozsudku stálo: „... My, Pierre, z Boží milosti biskup z Beauvais...Vás, Jano, nazývaná všeobecně Pannou, prohlašujeme za odpadlici, modloslužebnici a spojenkyni ďáblu...Tímto rozsudkem

³¹ DEMANDT 1998 — Alexandr DEMANDT: Moc a právo. Praha 1998, 115

³² Zdroj: ŠINDELÁŘ 2001 — Vladimír ŠINDELÁŘ: Cesta na popraviště. Písek 2001, 193 - 194

³³ DEMANDT1998, 116

prohlašujeme My, kdož Vás máme soudit, že budete jako prašivý úd vyvržena ze společenství církve a vytržena ze svého těla, abyste nenakazila údy ostatní – a že budete vydána světské paži...“³⁴ Světskou paží byli myšleni Angličané, kteří bez dalšího zkoumání, nechali Johanku v Rouenu upálit dne 30. května 1431.

Johanka dostala pokrývku hlavy, kterou „...dostávaly ve středověku ženy obviněné z čarodějnictví...“³⁵, a na které bylo napsáno: „Opakovaný kacír, odpadlík a modloslužebník.“³⁶ Upálení přihlíželo více než deset tisíc diváků, kteří byli na náměstí nahnáni z okolních vesnic a měst. Její ohořelé tělo pak bylo vystaveno a pak opět vloženo do ohně a spáleno na popel, který byl vysypán do Seiny.³⁷

1.4. Rehabilitační procesy

Rehabilitace je z právního hlediska „zahlázení odsouzení“³⁸. Jedná se tedy o proces, kdy činy nespravedlivě odsouzeného jsou uvedeny na pravou míru. V následující kapitole uvádíme dva rehabilitační procesy. Jeden z nich ospravedlnil Johanku před celým světem nedlouho po její smrti a druhý vedl k jejímu blahořečení a následnému svatořečení.

1.4.1. První rehabilitační proces 1450-1456

První rehabilitační proces, k němuž došlo v polovině 15. století, započal díky Karlu VII. V roce 1455 ho zahájil papež Kalist III. a výsledkem byla rehabilitace Johanky z Arku dne 7. července 1456 v Rouenu.

³⁴ DEMANDT 1998, 116-117

³⁵ HORTON 2007, 27

³⁶ HORTON 2007, 27

³⁷ Zdroj: HORTON 2007, 29

³⁸ MADAR 1988 — Zdeněk MADAR a kolektiv: Právní slovník. Praha 1988

Rehabilitační proces začal, když Karel VII. nadiktoval dne 15. února 1450 dopis svému rádcí Vilémovi z Bouillé, v němž mu přikázal, aby bylo započato jednání a vyslýchání dosud žijících účastníků soudního jednání s Johankou, s cílem zjistit za jakých podmínek byl proces veden a jak byla odvedena na hranici.

Díky rychlému zahájení a průběhu vyšetřování mohli být vyslechnuti i oba dominikáni, Martin Ladvenu a Isambart de La Pierre, kteří doprovázeli Johanku na hranici, stejně jako Jeana Massieua³⁹, Jeana Beaupèra⁴⁰ a Viléma Manchona⁴¹.⁴²

Ovšem proces Viléma z Bouillé byl pouze laický a vzhledem k tomu, že Johanka byla odsouzena církevním soudem, musela být osvobozena rukou církve. Proto bylo dne 2. května 1452 zahájeno vyšetřování církevními hodnostáři.

V první fázi, předcházející rehabilitačnímu procesu, bylo úkolem provést vyšetřování o podmínkách a příčinách Johančina odsouzení. Vyšetřování, které vedl Vilém d'Estouville, se konalo v Rouenu. Do Rouenu byli předvoláni svědkové, kteří byli vyzváni, aby odpovídali na předem připravené otázky. Vyšetřování pokračovalo 8. května pod vedením Filipa de la Rose, který zastoupil Viléma d'Estouville, když musel odjet do Paříže. Vyšetřování bylo ukončeno na počátku července 1452, kdy byl Vilém d'Estouville přijat u krále Karla VII. na audienci.

Druhou fází předcházející procesu bylo prozkoumat „všechny údaje, které vyplynuly, z hlediska občanského i kanonického práva a také ve světle teologie...“⁴³ K Johančiným výpovědím se vyjádřil každý renomovaný znalec kanonického práva. Koncem roku 1452 informoval Vilém d'Estouville papeže

³⁹ Jean Massieu - soudní zřízenec

⁴⁰ Jean Beaupère – mistr pařížské univerzity, který často osobně prováděl výslechy.

⁴¹ Vilém Machon – notář a zapisovatel Johančina procesu.

⁴² Zdroj: PÉRNAUD 1994, 102 - 103

⁴³ PÉRNAUD 2009, 37

Mikuláše V. o průběhu procesu. Bohužel celý následující rok se s případem nepohnulo, neboť měla být podniknuta křížová výprava do Osmanské říše.

Rehabilitační řízení bylo započato především díky Jeanu Bréhalu, který papeži připomněl písemnou žádost, kterou mu k případu zasílal.

Na straně žalujících stála Johančina matka, Isabella Robée, a její bratři Petr a Jan a byli zastoupeni advokátem Pierrem Maugierem, doktorem kanonického práva. Dne 11. června 1455 bylo Johančině matce a bratřům doručeno papežské breve Kalista III.⁴⁴ s povolením zahájit proces. Papežské breve určilo tři komisaře, kteří měli vynést spravedlivý rozsudek.⁴⁵

Soudní jednání bylo zahájeno dne 7. listopadu 1455 a konalo se v pařížském chrámu Notre-Dame. Z několika jednání vyšlo najevo, že ačkoli stála Johanka před inkvizičním soudem, a tedy soudem církevním, „svědectví...ukazovala až příliš jasně, že odsouzení bylo spojeno se zjevnými omyly, lstivým jednáním a podvody...“⁴⁶ Jedná se především o svědectví Viléma Machona, který při výslechu v Rouenu dne 17. prosince vypověděl: „...několikrát mě chtěli soudci přinutit..., abych to zapsal jinými termíny, změnil smysl jejích slov nebo to napsal jiným způsobem, na který jsem nepřistoupil.“⁴⁷ Dále doplnil, že za závěsem byli schovaní další notáři, kteří Johančiny odpovědi upravovali a zapisovali.

Neplatnost Johančina procesu byla vyhlášena dne 7. července 1456 ve stejném sále arcibiskupství v Rouenu, ve kterém se radil Pierre Cauchon se svými pomocníky před Johančiným odsouzením.

⁴⁴ Kalist III., vlastním jménem Alfons Borgia, nástupce papeže Mikuláše V.

⁴⁵ Zdroj: PernoUD 2009, 38 - 40

⁴⁶ PernoUD 1994, 103

⁴⁷ PernoUD 2009, 48

1.4.2. Druhý rehabilitační proces 1869 – 1897

Druhý rehabilitační proces se konal v letech 1869 – 1897. Příčinami obnovení rehabilitačního procesu a otázky Johanky z Arku byla například demonstrace horlivého a naivního davu, který viděl Johanku jako anděla ve zbroji sestupujícího z výšin v roce 1869.

V Orléansu byl každoroční průvod hmatatelným důkazem oddanosti „hluboké a trvalé, jménem díky kterému autor ze sedmnáctého století zapsal Johanku do knihy mučedníků své diecéze pod názvem „požehnaná“...“⁴⁸. Toto označení bylo předčasné a nepocházelo od nejvyššího církevního orgánu, který má na starosti tyto záležitosti, ale je zjištěno, že orléánské slavnosti nabídly církvi příležitost vyhlásit, zda si Johanka zaslouží nebo nezaslouží poctu věřících.

Dne 8. května 1869 se orléánský biskup Felix Dupanloup podruhé ujal organizace této velké události, kdy se snažil upozornit nejvýznamnější osobnosti francouzského duchovenstva na osobnost Johanky z Arku. Povolal proto biskupy všech diecézí, které Johanka poctila svou cestou při osvobozování Francie, a přednesl projev, v němž představil svatost hrdinky v celém jejím životě.

Když slavnosti skončily, všichni preláti podepsali žádost, kterou odeslali k rukám papeže Pia IX. V žádosti prosili, aby „Johance z Arku bylo uděleno církevní vyznamenání, které bývá udělováno požehnaným.“⁴⁹

To byl první formální krok, který biskup Dupanloup učinil ke znovuoobnovení procesu ve své diecézi. Tímto krokem se inspiroval v roce 1874 prelát, který sestavil tribunál v čele s panem Branchereauem a práce pak prováděl v Římě od roku 1876.

⁴⁸ DEBOUT 1922 — Henri DEBOUT: Jeanne d'Arc. Grande histoire illustrée, 1922⁴, .680-734 dostupné na: http://www.stejeannedarc.net/dossiers/processus_canonisation_JdA.php, zobrazeno 20.12.2012

⁴⁹ DEBOUT 1922

Když biskup Dupanloup dne 11. října 1878 zemřel, stal se jeho nástupcem biskup Coullié, jehož úkolem bylo pokračovat v práci biskupa Dupanloupa a zároveň poskytovat další informace, které požadoval Řím.

Celý soubor, který biskupové Dupanloup a později Couillé sepsali, byl odeslán vyhlášovateli víry. Jeho rolí, nevděčnou, nicméně velmi užitečnou, bylo seznámit se s důvody, které by mohly odůvodnit odmítnutí blahorečení.

Již na prvních stránkách zápisu soudního procesu se nachází výčet mimořádných laskavostí a zázraků získaných prostřednictvím modliteb, které byly adresované Johance.

Kardinálové, kteří se účastnili setkání v lednu 1894, se rozhodli předložit papeži k podpisu spis, který požadoval, aby byla Johanka prohlášena za ctihodnou. Papež Lev XIII. pak dne 27. ledna téhož roku schválil stanovisko Kongregace kardinálů s tím, že podle tehdy platných pravidel získala boží služebnice Johanka titul „ctihodná“. Papež podepsal dekret a vyslovil památná slova: „Johanka je naše.“

Francie přijala s velkou radostí zprávu o prvním úspěšném případě Johanky z Arku. V mnoha městech se konaly oslavy. Biskupové svolali věřící do chrámů, kde společně zpívali chvály Johance z Arku a pronášeli kázání na její počest.⁵⁰

V Paříži, v katedrále Notre-Dame, byla dne 22. dubna 1894 veliká slavnost požehnání Johančina praporu. Všechny civilní i vojenské orgány přijaly pozvání duchovenstva na tuto událost. Ale než slavnost nastala, francouzská vláda na ní zakázala oficiální účast. Duchovenstvo a věřící však stejně pokračovali v oslavách, které povzbuzovaly vlastenectví.

Papežský dekret ze dne 27. ledna 1894 byl velkým podnětem k dalším činům v Římě, a proto v roce 1895 započal beatifikační proces. Proces, který

⁵⁰ Zdroj: DEBOUT 1922

měl prokázat, že Johanka z Arku nebyla pouze předmětem veřejného uctívání.

2. Beatifikace

Beatifikace neboli prohlášení za blahoslaveného je druhým stupněm kanonizačního procesu. Toto prohlášení znamená, že blahorečená osoba je v nebi, a na počátku 20. století platilo, že se na přímluvu dané osoby stávaly zázraky, především v uzdravení.

Titul Blahoslavený dával právo zobrazovat světce korunovaného paprsky, možnost zastávat zvláštní úřad, slavení svátku každý rok na jeho počest a vlastní modlitby.⁵¹

2.1. Proces beatifikace

Hrdinské činy Johanky z Arku musely být znovu prozkoumány. Zkoumalo se, zda Johanka dosáhla hrdinského stupně teologických ctností víry, naděje, lásky, a v morálních ctnostech pevnosti, opatrnosti, střídmosti, spravedlnosti, pokory a cudnosti.

Tato zkouška se obvykle začínala zkoumáním ostatků, ale bohužel po upálení v Rouenu nic, co by mohlo prokázat pravost panenského těla Johanky, nezůstalo.

Biskup Touchet, který nahradil v obleženém Orléansu biskupa Coulliéa, byl členem skupiny, které Svatý stolec v roce 1897 nařídil studium Johančiných hrdinských ctností. Římští teologové a arbitr začali zkoumat důkazy, které byly shromážděny v apoštolských komisích.⁵² Studie začaly téměř okamžitě. Když byly smlouvy vypracovány, byla zjištěna řada řešení nejzávažnějších otázek vznesených v procesu o Johance z Arku. Otázkou ovšem je, zda byly soudcům poskytnuty ty práce, které byly vypracovány svědomitě, nebo ty, které byly vypracovány nejrychleji.

⁵¹ DEBOUT 1922, vlastní překlad

⁵² Zdroj: DEBOUT 1922

Biskup Touchet zachytil ve dvou pastýřských listech dějiny pěti let soudních sporů, díky nimž máme k případu veškeré podrobnosti.

V roce 1898 bylo oznámeno, že byla splněna pravidla řízení, a v následujícím roce pařížský arcibiskup a biskup Orléansu, kardinál Mazella a biskup Lugari provedli uznání souhrnných dokumentů.

Dne 17. prosince 1901 byly představeny argumenty pro ctnosti ctihodné Johanky, které sestavil právník Minetti, a byly následně projednány poradci během jednání, které bylo nazváno „antepreparatoire“. Předsedou celého jednání byl kardinál Parocchi, který byl ochráncem případu a vzal si případ k srdci a ukázal skutečné nadšení pro obranu té, kterou nazývali „la mia cara Pulcella.“⁵³

Poradci ve svém hlasování souhlasili a byli nadšeni touto záležitostí. Poté následovalo jednání poradců. Několik osob, které byly nejvíce zapojeny do Johančina případu, zmizelo ze scény. Biskup Verde, který následoval biskupa Lugariho v roli promotora víry, zpochybnil hrdinské ctnosti Johanky. Protože byl právník Minetti příliš starý na to, aby hrál tuto tvrdou hru, předal úkol mladšímu právníkovi Marianimu, který se na tuto práci soustředil v listopadu a prosinci roku 1902.

Druhé formální jednání tzv. "préparatoire" se konalo 17. března 1903. Jednání se konalo ve Vatikánu a účastnili se ho všichni kardinálové čili sedmnáct knížat církve a dvacet jedna konzulátorů.⁵⁴

Třetí jednání, nebo obecně relace, které se vázalo na papeže, se mělo konat 14. července 1903, tedy v den, který byl stanoven papežem Lvem XIII. V tento den se ovšem jednání nekonalo, protože byl papež na smrtelné posteli, což mu ovšem nezabránilo vzpomínat na Johanku. Jednomu svému známému řekl, že ví, že se ten den měli sejít a jednat nad Johančinými hrdinskými ctnostmi.

⁵³ Má drahá dívka

⁵⁴ Zdroj: DEBOUT 1922

Papež Lev XIII.⁵⁵ brzy zemřel a jeho nástupcem se stal Pius X⁵⁶, který znal a miloval osobnost Johanky. Pius X. pak slíbil, že se případu Johanky bude ihned věnovat.

Dne 19. listopadu 1903 se pak konečně konalo třetí zasedání Kongregace, kterému předsedal papež Pius X. Třetí zasedání Kongregace zprostředkovalo úspěch tohoto případu, tolik významného pro Francii.

Svatý otec stanovil den dalšího setkání na 6. ledna 1904, což bylo 492. výročí narození Panny. Tento den se v sále konzistoře shromáždili kardinálové Mathieu a Ferrata, francouzský velvyslanec a jeho pomocníci, biskup Orleánsu, pan Hertzog, postulátor a všichni Francouzi přítomní v Římě. Papež vstoupil v doprovodu svého dvora a několika arcibiskupů a biskupů. Na úvod uvedl tajemník vyhlášku, která byla podepsána prefektem a tajemníkem kongregace. V závěru vyhlášky stojí:

„Dnes, v den Zjevení Páně Božského Spasitele, který je také výročím narozením ctihodné Johanky z Arku, předurčené, aby byla jasným dnem jako plamen v Jeruzalémě na zemi a na obloze. Náš Svátý Otec, po slavení nejsvětější oběti, navštívil ušlechtilý sál paláce, usedl na papežský trůn a ... slavnostně prohlásil, ... že ctihodná služebnice Boží Johanka z Arku dosáhla hrdinského stupně teologických ctností víry, naděje a lásky k Bohu a bližnímu, a kardinálních ctností opatrnosti, spravedlnosti, statečnosti, střídmosti a jejich spojenectví, a tedy v tomto případě můžeme pokračovat v procesu, to znamená zahájit diskusi o zázracích.“⁵⁷

Biskup Touchet se po přečtení vyhlášky ujal slova ve francouzštině, protože mu papež povolil používat francouzštinu místo latiny. Biskup poděkoval

⁵⁵ Papež Lev XIII. zemřel 20. července 1903

⁵⁶ Pius X., rodným jménem Giuseppe Melchiorre Sarto, byl papežem v období od 4. srpna 1903 do 20. srpna 1914

⁵⁷ DEBOUT 1922, vlastní překlad

papeži jménem diecéze Orléans, jménem Francie, jménem celé církve, že zahájil pontifikát, jehož počátky slibují službu církvi a této úžasné dívce.

Svatý otec hovořil o francouzské národní osvoboditelce jako o příčině radosti pro všechny.

„Tato pokorná dívka nejasného narození, která se s největší horlivostí věnovala pravému náboženství, byla tak prominentní při výkonu nejúžasnějších ctností, které byly nad její věk a postavení, šla obětovat svůj život a zářila jako nová hvězda slávy, a to nejen Francie, ale i církve. Radujme se, že život Johanky z Arku je důvodem k naději a poskytuje ji těm, kteří studovali její lidské činy, aby potvrdili tu pravdu, že podpora Božské Prozřetelnosti nás nikdy nezničí, protože Jeho dobrota není nikdy více zřejmá, než když všechno vypadá bezmocně.

Radujme se, protože francouzský národ učinil mnoho velkorysých skutků a přinesl je do vzdálených zemí, národ, jehož přínosem je nespočet děl jeho nebojácného apoštolátu, vedl barbary, aby spatřili světlo víry a civilizace, která se nachází v paměti ctností a služeb úctyhodné Johanky z Arku a příležitost dozvědět se, že jeho nejvyšší dobro, jeho hlavní sláva musí zůstat upevněna ke katolickému náboženství, úcty a svatosti hájit svá práva a své svobody...“⁵⁸

Po představení Johančiných hrdinských ctností, začal Svátý stolec zkoumat nadpřirozené skutečnosti k nimž došlo na její přímluvu.

První průzkumy apoštolských zázraků byly spojeny s procesem v Orléansu, a další pak následovaly. Další postupy se týkaly tří uzdravení v diecézích Arras, Evreux a Orléans. Po rozsáhlé diskusi právníků a lékařů ohledně těchto tří skutečností spadajících do jejich pravomocí oznámili, že jsou spokojeni s výsledky svých pozorování.

Dne 21. listopadu 1905 soud prohlásil, že dokumenty, které mu byly pravidelně předkládány na Kongregaci, byly uznány platnými a že se podle

⁵⁸ DEBOUT 1922, vlastní překlad

požadavků církevního práva konala tři po sobě následující jednání, která vždy skončila pozitivním hlasováním. A tak byl vydán dekret o zázracích ctihodné Johanky z Arku.

K prvnímu zázraku došlo v Orléansu, v domě sester Řádu svatého Benedikta v roce 1900. Sestra Thérèse de Saint-Augustin, která trpěla tři roky žaludečními vředy, věděla, že její nemoc nemá naději na zlepšení, a chystala se na přijetí svátosti pomazání nemocných. Ale v poslední den novény prosila o pomoc úctyhodnou Johanku z Arku. Po modlitbě k ní se sestra zvedla z postele, navštěvovala mše svaté, snadno trávila jídlo a pokračovala ve svých předchozích činnostech, protože byla zcela a náhle vyléčena.

Druhý zázrak se stal v roce 1893, v malém městečku Faverolles. Julie Gauthier z vesnice sv. Norberta, z kongregace Božské prozřetelnosti v Evreux, trpěla od svých deseti let nevy léčitelným vředem v levém prsu. Trpěla nevýslovnými bolestmi a v patnácti letech ztratila naději na vyléčení. V té době ji podpořilo osm dívek, které šly do kostela prosit o pomoc úctyhodnou Johanku z Arku. Tentýž den k úžasu lékařů a všech přítomných se Julie cítila mnohem lépe a úplně se uzdravila.⁵⁹

Předmětem třetího zázraku byla sestra Jean-Marie Sagnier z kongregace Svaté rodiny z malého městečka Fruges v roce 1891. Po tři roky trpěla nesnesitelnou bolestí v obou nohách, protože se jí tam vytvořily vředy a abscesy, které se každý den zvětšovaly. Lékaři jí diagnostikovali tuberkulózu v holenní kosti, a proto se začala modlit ke ctihodné Johance. Tyto modlitby přinesly neočekávaný úspěch, neboť pátý den modliteb sestra Jean-Marie náhle vstala a byla zcela vyléčena.

Vyhlášení nařízení, které mělo zpoždění několik dní vzhledem k mírným indispozicím nejvyššího pontifika, bylo sjednáno na třetí neděli adventní,

⁵⁹ Zdroj: DEBOUT 1922

dne 13. prosince 1908. Sál konzistoře byl plný kardinálů, prelátů, světských a církevních hodnostářů.⁶⁰

Proces Johanky postupoval velmi rychle, a tak se dne 21. ledna 1909 konalo poslední čtení vyhlášky „de tuto“, kde stálo, že je možno bezpečně pokračovat v blahořečení.

2.2. Den beatifikace

Proces blahořečení byl u konce a obřad blahořečení Johanky z Arku stanoven na neděli 18. dubna 1909.

Díky této události se ve Francii začaly objevovat organizace, které připravovaly cestu do Říma, kam se vydalo přibližně čtyřicet tisíc Francouzů. Patřili mezi ně kardinálové, arcibiskupové a biskupové, generální představení řeholí, potomci rodiny Johanky z Arku, vévoda z Alençonu, členové parlamentu nebo důstojníci.⁶¹

Den, kdy byla Johanka beatifikována, tedy 18. duben, zůstane nezapomenutelný pro všechny, kdo byli v Římě. Podle vzpomínek Henri Debouta bylo město zrána zahaleno hustou mlhou a později svítilo slunce.

Beatifikační obřad začal v půl desáté ráno prohlášením z 11. dubna, které shrnovalo život Johanky. Na závěr prohlášení bylo řečeno: „...úctyhodná služebnice Boží, Johanka z Arku, panna, vyvolená služka Orléansu“⁶², což deklarovalo ratifikování Johanky z Arku. Po přečtení biskup Touchet zanotoval Te Deum.

Ve večerních hodinách naplnili poutníci baziliku, kam se přišel pomodlit k nové blahoslavené i papež Pius X.

⁶⁰ Zdroj: DEBOUT 1922

⁶¹ Zdroj: DEBOUT 1922

⁶² DEBOUT 1922, vlastní překlad

Další den, 19. dubna, přijal papež ve svém bytě hlavní organizátory blahořečení, tzn. biskupy Toucheta, Hertzoga, Ayroles a některé členy rodiny D'Arc. Papež pak sestoupil k francouzským poutníkům shromážděným v bazilice sv. Petra, kde biskup Touchet pronesl obdivuhodnou řeč, v níž mluvil o víře Francie a jejím neochvějném spojení s Římem. Svatý otec mu odpověděl ve francouzštině. Uznal energii, která provází projevy francouzského vlastenectví, ačkoli byla Francie mnohokrát pronásledována a poznamenána bolestnými následky. Mluvil o tom, že se celá církev raduje společně s Francií pod praporem skutečné vlastenky Johanky z Arku, pro kterou platila pouze dvě slova: Náboženství! a Vlast! Svatý otec nakonec požehnal poutníkům. A poutníci odměnili projev svatého otce potleskem.

Johanka z Arku byla blahořečena a Francie tak měla právo se k ní modlit, měla i povinnost vyjádřit svou vděčnost během velkých náboženských svátků.

Na počátku května se v Orléansu konaly oslavy Johanky z Arku. Slavností se zúčastnilo čtyřicet pět biskupů. Město bylo plné radosti a nadšení, které bylo projeveno potleskem při průvodu biskupů, který procházel městem. Všichni volali: „Ať žije Johanka z Arku! Ať žije Francie!“ Neslavilo se jen v Orléansu, ale v celé Francii. Svatý stolec pomohl vytvořit v kostelech a kaplích ve Francii více než dvacet pět tisíc soch Johanky z Arku.⁶³

⁶³ Zdroj: DEBOUT 1922

3. Kanonizace

Podle apoštolské konstituce Jana Pavla II. z roku 1983 je kanonizace „slavnostní akt vyhlášení nových světců kvůli jejich *následování, uctívání a vzývání*...“⁶⁴ A podle současného vatikánského výkladu je kanonizace „nejvyšším oslavením služebníka božího, který je povýšen k počtě oltáře v podobě dekretu; je definitivní a přikázaná pro celou církev za použití slavnostního magisteria římského biskupa.“⁶⁵

3.1. Proces kanonizace

Radost z blahořečení Johanky z Arku způsobila, že se začaly dít další zázraky na základě modlitby k Johance. Na základě této skutečnosti zaslal biskup Touchet dne 6. ledna 1910 dopis Svatému otci, ve kterém žádal o obnovení procesu Johanky z Arku pro svatořečení.

Kardinálové Coullié a Luzon, arcibiskupové v Paříži, Bourges a Rouenu, biskupové Saint-Die, Nancy, Autunu připojili svou žádost, ve kterém žádali totéž, co biskup Touchet.

Reakce Kongregace byla rychlá a příznivá, a proto dne 15. února 1910 v přítomnosti kardinála Ferrata byla podepsána žádost o pokračování v řízení svatořečení Johanky z Arku. Dne 23. února bylo rozhodnutí Kongregace potvrzeno papežem Piem X.

Biskup Herzog po dohodě s biskupem Orléansu rozhodli, že budou zapsány tři zázraky, přestože další dva by zvýšili pravděpodobnost svatořečení.

Prvním zázrakem bylo okamžité a perfektní uzdravení Marie Antoinetty Mirandelle, která trpěla nádorem bílé perličky.

⁶⁴ KUBÍN 2011 — Petr KUBÍN: Sedm přemyslovských kultů. Praha 2011, 76

⁶⁵ KUBÍN 2011, 77

Druhým zázrakem bylo okamžité uzdravení Teresy Bellin, která trpěla nádorovým onemocněním pobřišnice a pravé plíce.

Třetím zázrakem bylo nevysvětlitelné přežití Jeana Dumoitiera, který byl vystaven při požáru nebezpečí smrti.⁶⁶

Navržené zázraky byly řádně zaznamenány, a pak musely být vyšetřeny komisí složenou z právních poradců. Členové komise se vyjádřili k zázrakům. Vše pak bylo zaznamenáno do dokumentu dlouhého 793 stran, ve kterém apoštolský soud zaznamenal zprávy, námitky a odpovědi, byl vytištěn a distribuován konzultory a důstojníky Kongregace.

Po dlouhé přestávce se 17. dubna 1913 konalo setkání, na kterém musel každý odevzdat svůj hlas. Toto setkání, které se nazývá antepreparatoire⁶⁷, mělo velký úspěch, protože se případ Johanky zkoumal dál. Dne 21. dubna 1914 se ve Vatikánu konala další kongregace tzv. přípravná, během které byli požádáni další lékaři o vyjádření k zázrakům.⁶⁸

Když na konci července 1914 vypukla první světová válka, Francouzi si uvědomili, co znamená kult Johanky z Arku, který je spojil v boji proti ostatním mocnostem. V té době se ve Francii kult Johanky z Arku zmnohonásobil a Francie ztratila obraz ateistické a nemorální země.

Kanonizace však probíhala, bez ohledu na probíhající válku, svou cestou a řešily se námitky, které byly vzneseny. Lékařská vyšetření potvrdila zázraky a teologové dokázali, že Lurdy jsou posvěceným místem, kde se na přímluvu Johanky a Neposkvrněné Panny Marie modlila Theresa Bellin se svou rodinou.

Papež Pius X. zemřel v prvních dnech války a po něm se 3. září 1914 stal papežem Benedikt XV.⁶⁹ Papež Benedikt XV. miloval Johanku a byl spokojen s průběhem procesu kanonizace, a proto dne 18. března 1918 začala další

⁶⁶ Zdroj: DEBOUT 1922

⁶⁷ předpřípravná

⁶⁸ DEBOUT 1922, vlastní překlad

⁶⁹ Benedikt XV., vlastním jménem Giacomo della Chiesa byl papežem v období od 3. září 1914 do 22. Ledna 1922

kongregace s názvem „druhá přípravná“. O rok později, dne 18. března 1919, se konalo poslední zasedání, během kterého proběhlo konečné hlasování o předložených zázracích, které uznal i papež Benedikt XV.⁷⁰

Dne 6. dubna 1919 pak proběhlo slavnostní prohlášení, které se konalo v konzistoři ve Vatikánu. Slavnostního prohlášení se zúčastnilo mnoho arcibiskupů, biskup a prelátů, zástupců hlavních náboženských řádů a mnoho dalších zástupců Francie.

Alexander Verde, sekretář Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, přečetl vyhlášku. Brzy poté, biskup a pan Touchet Hertzog, postulátor, přistoupil k papežskému trůnu. Biskup Orléans pak pronesl projev díky, který zakončil poděkováním za probuzení projevů vlastenectví ve Francii. Papež odpověděl biskupovi Orléansu. Ve své odpovědi zmínil i projev vlastenectví:

„...Dozvěděli jsme se, že vzpomínka na Johanku z Arku zažehla francouzskou lásku k vlasti, a je nám líto, že jsme Francouzem pouze srdcem. Ale upřímnost, s níž jsme Francouzem v srdci, je taková, že jsme tento den ucítili radost, jako kdybychom byli Francouzem od narození, a to díky velkému pokroku v procesu kanonizace Johanky z Arku. A také proto, že se dnes odsouhlasily dva zázraky připisované její přímlově. Francouzský rodák má právo se radovat a vidět pravdu ve svědectví těchto zázraků, které potvrzují sílu Johanky z Arku před Bohem. Právem se odvozuje, že je kult Johanky větší, a to vyplývá z jejího svatořečení a získání milosti a nejvyššího požehnání. Nicméně, tato touha francouzských srdcí zvětšila slávu a štěstí. Proto je možné říci, že poslední květina zobrazující lásku dětí k jejich matce milované Francii uvolní zvláštní vůni. Ptám se, jestli tak činíte v poměru toho, který, aniž by se narodil ve Francii, bude nazván přítelem Francie...“⁷¹

⁷⁰ DEBOUT 1922, vlastní překlad

⁷¹ DEBOUT 1922, vlastní překlad

Po potlesku pronesl Benedikt XV. slib: „Říkáme, zejména přízni francouzského nebe ve sladké naději, že se Johanka z Arku skutečně stane spojením mezi vlastí a náboženstvím, mezi Francií a církví, mezi zemí a nebem.“⁷²

Dne 17. června 1919 se konala pod vedením papeže valná hromada Kongregace pro bohoslužbu a svátosti, při níž kardinál Granito di Belmonte, zpravodaj případu, vznesl otázku, zda se může pokračovat ve slavnostním svatořečení. Reakce celé kongregace byla jednomyslná a souhlasná. Papež pak vyslechl oficiální stanovisko kongregace a v modlitbách se připravoval na závěrečné prohlášení, které se mělo konat dne 6. července. Ten den, čtvrtou neděli po Letnicích, papež Benedikt XV. povolal do Vatikánu biskupy Vica a di Belmonta, arcibiskupa Angela Marianiho, a biskupa Verda, tajemníka kongregace.

Tajná konzistoř byla svolána do Vatikánu na pondělí dne 8. března 1920. Svatořečení muselo předcházet zasedání třech konzistoří, kde papež oficiálně představil stanovisko v Římě.

Poté, co papež jmenoval nového kardinála komořího římské církve, mluvil o velkých věcech, které se připravují v Římě tento rok, a pak kardinální prefekt obřadů hovořil o blahoslaveném Gabrielu dell 'Addolorata a blahoslavené Markétě Marii a Johance z Arku. Nakonec papež prohlásil, že Gabriel a Mary Margaret budou svatořečeni 13. května ve svátek Nanebevstoupení Páně a Johanka z Arku následující neděli dne 16. května. Svatořečení Johanky bude pro Pannu a Francii velký obřad a tak, i přes vysoké náklady, bude svatořečena samostatně.

Oficiální oznámení tohoto velkého dne pohnul celou Francií, a od té chvíle se připravovaly poutě do Říma.

⁷² DEBOUT 1922, vlastní překlad

Po tajné konzistoři následovala veřejná konzistoř, která byla svolána na čtvrtek 22. dubna, kdy Svatému otci přečetl biskup Galli a sekretářky dopisy knížat, na které odpověděl. V odpovědi vítá projevené pocty, zdůrazňuje, že Johanka byla povolána Bohem, aby zachránila zemi, a pozval je na poloveřejnou konzistoř, která se konala v pátek dne 7. května.

Biskupové Francie přijeli do Říma jako první a připojilo se k nim mnoho biskupů Itálie a Kanady a mnoho z dalších různých národů k účasti na poloveřejné konzistoři.

Dne 7. května v 9 hodin ráno se přibližně 300 arcibiskupů a biskupů a představených různých řádů, kteří byli v Římě, vydalo do Vatikánu. Po příjezdu na nádvoří Saint-Damase zamířili do pokojů, které byly pro ně určeny. Tam preláti pokračovali ve volbě rolí při obřadech 13 a 16. května a dalším hlasování. V krásných místnostech byly dlouhé stoly a vše co bylo potřeba k napsání a podepsání hlasu.⁷³

Již v půl desáté zahájil Svatý otec zasedání tajné konzistoře s kardinály a poté se odebral do svého apartmá. V deset hodin Benedikt XV., doprovázený členy papežského soudu v plném rozsahu, debutoval na trůně a okamžitě vyslovil slovo *Recedant!*⁷⁴ Kardinálové seděli ve velkém otevřeném obdélníku po stranách papežského trůnu. V zadní části místnosti seděli představení různých náboženských řádů.

Po modlitbě prosící o světlo Ducha svatého papež připomněl, co se odehrálo během předchozích dvou konzistoří, a potvrdil svůj záměr kanonizovat tři blahoslavené.

Po papežském projevu každý kardinál povstal a přečetl své odůvodněné stanovisko, které si připravil k této příležitosti.

⁷³ DEBOUT 1922, vlastní překlad

⁷⁴ *Recedant* – 3.os, plurálu subj.pres.activa slovesa *recédó* – znamená to: „Ať vyjdou!“ Zvolání při určitých oficiálních slavnostních setkání papeže a kardinálů.

Všechny tři kanonizace byly schváleny jednomyslně. Papež pak všechny pozval k účasti na kanonizace a poprosil o modlitbu za tři kanonizované.⁷⁵

3.2. Den kanonizace

Počet Francouzů v Římě se každým dnem zvyšoval a více než týden před kanonizací jich tam bylo více než 20 000. Do Říma také zamířilo šest kardinálů a šedesát devět francouzských biskupů a více než 600 kněží ze všech koutů země. Jak praví Henri Debout ve svém díle, ani Francouzští Kanad'ané nezapomněli na své kořeny a kanonizace se zúčastnili i arcibiskup Québecu, tři biskupové a dvacet kněží z této oblasti.

V den kanonizace, který pro mnohé vypadal zářivější, než jakýkoli jiný se hromadil dav na náměstí před bazilikou svatého Petra, která byla otevřena dlouho před začátkem obřadu. V bazilice bylo přibližně 60.000 lidí.

V průvodu šlo duchovenstvo, preláti, biskupové, arcibiskupové, patriarchové a kardinálové, v doprovodu deseti kněží byl nesen prapor a další umělecká díla, která byla vytvořena pro tuto příležitost. Na jedné straně obrazu byla Johanka stoupající do nebe s anděly, kteří ji neopustili během pozemského života, a na druhé straně byl průvod svatých do nebes. Johanka byla vyobrazena jako bojovnice v plné zbroji držící v pravé ruce standartu.⁷⁶

Celá Bazilika svatého Petra byla zdobena obrazy se zázraky z Lurd a Orléansu, a dále pak vyzdobena u příležitosti velké slavnosti červenými damaškovými závěsy se zlatými okraji.

Trumpety zahrály majestátní skladby a poté se papež Benedikt XV. objevil před davem, který sklonil hlavy, zatímco jim žehnal. Papež sestoupil z trůnu a slavnost začala. Zpěváci zazpívali litanie svatých. Po dokončení této modlitby

⁷⁵ DEBOUT 1922, vlastní překlad

⁷⁶ Obrázek v přílohách této práce

Svatý otec poklekl a pomodlil se k Duchu Svatému, aby seslal svou moudrost a světlo, a poté zazpíval hymnus *Veni Creator*.

Po hymnu se ujal slova biskup Galli, který řekl: „Nyní nastal čas, na který jsme čekali tak dlouho. Úřad Stolce svatého Petra uzná vynikající ctnost Johanky z Arku. Církev uctívá hrdinku, která obdivuhodně osvobodila svou zemi s poukázáním na Boha!“⁷⁷

Po těchto slovech všichni povstali a papež pronesl tuto slavnostní větu: „Na počest svaté Trojice, pro oslavu katolické víry a k povýšení křesťanského náboženství, našeho Pána Ježíše Krista, nejsvětějších apoštolů Petra a Pavla a po našem zralém uvážení a častých prosbách o božskou pomoc, podle názoru našich ctihodných bratří kardinálů svaté římské církve, patriarchů, arcibiskupů a biskupů, kteří jsou ve městě, jmenujeme a definujeme svaté a zapisujeme do seznamu svatých blahoslavenou Johanku z Arku. Rozhodli jsme, že její paměť se bude slavít každoročně 30. května.“⁷⁸

Benedikt XV. zpíval *Te Deum*, zatímco to na náměstí před bazilikou svatého Petra hučelo nejen nadšením, ale i římskými zvony. Když byl hymnus díkůvzdání dokončen, kardinál zanotoval verš: „Svatá Johanka z Arku, oroduj za nás, abychom byli hodni zaslíbení Ježíše Krista, Aleluja!“ Papež zazpíval modlitbu nového světce, a požehnal papežským požehnáním celému shromáždění.

Poté Benedikt XV. přešel k oltáři a připojil se k modlitbě. Svátý otec se pak vrátil k trůnu, odkud pronesl kázání, protože chtěl zmínit božský úmysl toho, co učinil. Projev pronesl v latině a připomněl první slova svatého Pavla v listu Korint'ánům: „Bůh si vybral slabé tohoto světa, aby zahanbil mocné a silné“. V této souvislosti zmínil, že právě Johanka a její činy jsou důkazem Boží existence. Zmínil i to, že jí konečně byla vzdána pocta v blízkosti hrobu

⁷⁷ DEBOUT 1922, vlastní překlad

⁷⁸ DEBOUT 1922, vlastní překlad

svatého Petra a obdržela vyznamenání, které připomíná její věčnou slávu, které si v nebi užívá již téměř 500 let.

Slavnost skončila kolem jedné hodiny odpoledne zvoněním zvonů při papežově odchodu z baziliky.⁷⁹

Následujícího dne se Benedikt XV. chtěl setkat s Francouzi a mluvit s nimi, ale v Římě nebyl žádný prostor, kde by se setkání mohlo konat, kromě baziliky svatého Petra. Celý dav, který se účastnil beatifikace předchozí den, se sešel tedy tam. Po příchodu papeže Benedikta XV. se společně modlili. Papež poděkoval biskupu Orléans, jehož trpělivá práce s Johančíným procesem dosáhla šťastného konce. Vzdal hold i papeži Piu X., který započal kanonizační proces, ale byl příliš brzy povolán do nebe, než aby si tyto nádherné oslavy užil. Pokračoval takto:

„...Byli jste už po mnoho staletí tak oddaní Johance z Arku, která chtěla, aby její jméno bylo respektováno a milováno mezi všemi národy. Byli jste tak vděční za požehnání, že Vaše země dostala Johanku, že jste chtěli, aby její slavné činy nebyly ignorovány posledním dítětem v nejmenší obci...“⁸⁰

Dále pak papež mluvil o pravdě, která vyznívá ze svatořečení, a to sice, že postava Johanky z Arku je taková, o které se mluví s ohledem na nadpřirozeno. Zmiňuje také, že tímto krokem církev ukazuje svým dětem, jak je správné následovat Boží hlas, a proto vyzval všechny, zejména Francouze, k následování činů Johanky z Arku. Svůj projev zakončil modlitbou:

„Ó Pane Všemohoucí, který, abys zachránil Francii, jsi mluvil s Johankou a svým vlastním hlasem jí ukázal cestu vpřed, aby zastavila zlo, kterým byla její země zaplavena. Mluvíme dnes, a to nejen Francouzi, kteří se zde shromáždili, ale i ti, kteří jsou zde v duchu, nebo spíše všichni ti, kteří mají na srdci dobro Francie. Mluv, Pane, tvé slovo je požehnáním, které podporuje

⁷⁹ Zdroj: DEBOUT 1922

⁸⁰ DEBOUT 1922, vlastní překlad

biskupy, aby zajistili skutečnou velikost národa, kteří přesvědčují všechny Francouze, jak je nezbytné následovat Boží hlas. A potom, co napodobovali Johanku z Arku, jim bylo umožněno, aby se zúčastnili dne ke slávě této hrdinky, před níž se skláníme a říkáme: Svatá Johanko z Arku, orodujte za nás! Svatá Johanko z Arku, modlete se za svou zemi!⁸¹

Triduum na počest nové svatě začalo 18. května. Během tří dnů kardinálové sloužili slavnostní mše svaté v kostele Saint-Louis des Francais, zatímco ostatní církevní hodnostáři se účastnili mše jinde, kde pronášeli chvály svaté Johance.

Tehdy začalo nové období pro Johanku z Arku, o jejímž triumfu se od té doby nedá pochybovat.

3.3. Patronkou Francie

Pro Benedikta XV. však svatořečení nebylo dostatečné a pro slávu Johanky chtěl udělat víc, ale v únoru 1922 náhle zemřel. Nástupcem se stal Pius XI.⁸², který chtěl dokončit činnosti, které Benedikt XV. započal. Proto 2. března 1922 vydal dekret, který byl adresován Francii.

Papež připomněl historické události, které spojují Francii, Pannu Marii, Ježíše Krista a Pannu, protože napsala na svůj prapor jména Ježíše a Marie.

Potom slavnostně papež Pius XI. prohlásil Neposkvrněné početí, pod záštitou Nanebevzaté Panny Marie, první patronkou Francie a svatou Johanku z Arku, Pannu Orleánskou, druhou patronkou Francie.

⁸¹ DEBOUT 1922, vlastní překlad

⁸² Pius XI., vlastním jménem Ambrogio Damiano Achille Ratti, byl papežem v období od 6. února 1922 do 10. února 1939

4. Johanka jako inspirace uměleckého díla

Beatifikace a kanonizace Johanky z Arku byly významnou oslavou této hrdinky. Především díky těmto procesům se Johanka stala inspirací mnoha uměleckých děl, nejen literárních, ale i dramatických, hudebních nebo filmových. V následující kapitole uvádíme některá z děl oslavujících život a činy Johanky z Arku především v propojení k české krajině.

4.1. Divadlo

Divadlo a jeho scény jsou jedním z míst, kde byl život a činy Johanky oceňovány a předávány divákům. Jedná se o jeden z nejčastějších projevů úcty k Johance.

Poprvé v dějinách divadelní tvorby byla Johanka zmíněna ve hře Williama Shakespeara *Jindřich VI.*, kde však byla pouze zmíněna jako čarodějnice a příčina všeho špatného. Prvním malé dramatické dílo, které se zcela věnovalo Johance, bylo z pera sv. Terezie z Lisieux.

V následující kapitole uvedeme ta díla, která patří k nejznámějším a jedinečným z těch, která byla o Johance napsána.

4.1.1. Dramata

George Bernard Shaw – Svatá Jana

George Bernard Shaw byl anglický dramatik irského původu a nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1925, který žil v letech 1856 - 1950. Narodil se v Dublinu 26. července 1856 jako syn obchodníka a zpěvačky. Roku 1876 se odstěhoval za svou matkou do Londýna, kde psal články o hudbě do časopisu. „Začínal jako výtvarný, hudební a divadelní kritik. Z divadla se

snažil učinit středisko ideové diskuze, a proto na scénu přinášel sociální a mravní otázky, odhaloval falešnost společenského pozlátka a provokoval diváky dějovými i slovními paradoxy.⁸³ Během své literární činnosti napsal desítky her, ve kterých probral nejrůznější společenské otázky, mezi něž patří například militarismus, biologický vývoj člověka, pošetilost, nemravnost a další. Mezi hry, které vyvolaly největší ohlas, patří *Pygmalion*, který byl předlohou slavného muzikálu *My Fair Lady*, a hra *Svatá Jana*.

Svatá Jana je historické dramatické dílo z roku 1923, které je sepsané v 6-ti obrazech a epilogu.

Celý děj dramatu začíná jednoho jarního jitra roku 1429 na hradě Vaucouleurs, kde se Robert z Baudricourtu rozčiluje nad nedostatkem vajec. Šafář označuje tento nedostatek za prokletí, které přestane, když přijme Janu, kterou před několika dny poslal zpátky k otci. Nakonec si zavolá Janu, ta mu oznámí, že jí má dát koně, zbroj a několik vojáků a poslat jí k dauphinovi, protože jí to poručí její Pán. Šafář se Janu zastává a prosí Baudricourta, aby jí vyhověl. Rytíř Robert z Baudricourtu stále nechce uvěřit, že se stane to, co Jana praví, a stejně tak nechce uvěřit tomu, že Bertrand z Poulengey a Jan z Met se k ní chtějí přidat. Až po rozhovoru s Bertrandem z Poulengey se nechá nalomit a znovu pozve Janu, aby si s ní promluvil. Robert z Baudricourtu nakonec podlehe Janiným odpovědím a poručí jí, aby jela na hrad Chinon. V tom příběhu šafář a oznámí, že slepice snáší vejce jako o život. V tu chvíli si Robert z Baudricourt uvědomí, že byla Jana opravdu poslána Bohem.

Druhý obraz se odehrává na hradě Chinon v Touraine dne 8.břena 1429. Scéna začíná rozhovorem mezi arcibiskupem a komořím, kteří diskutují o dluzích dauphina. Později se k jejich rozhovoru přidá Gilles de Rais, všemi nazývaný Modrouvous, který vypráví o tom, že se v podhradí objevil voják,

⁸³ KARPATSKÝ 1997 — Dušan KARPATSKÝ: Malý labyrint literatury. Praha 1997, 468

který předpověděl smrt jednoho z poddaných. Potom vejde i dauphin držící v ruce listinu od Roberta Baudricourta. Z dauphina si všichni utahují a urážejí ho, a nakonec se rozhovor strhne v hádku. Dauphin jim říká, že mu Baudricourt posílá anděla, ne jim, ale jemu, králi. Arcibiskup však dauphinovi nechce dovolit, aby se s Janou setkal, protože ji nepovažuje za slušné stvoření, neboť nenosí ženské šaty, ale obléká se jako voják a jezdí po kraji s vojáky. V tu chvíli si La Hire vzpomene, že zrovna ona byla tím vojákem, který předpověděl smrt vojákovi. Arcibiskup však tomu nevěří a mluví o náhodě. A tak společně vymyslí na Janu lest, že se Modrovous převlékne za dauphina a uvidí se, jestli to Jana pozná. Jana tuto lest pozná a promlouvá s dauphinem nejprve za přítomnosti dvořanů a později pouze s ním. Snaží se dauphina přesvědčit, že se má stát králem Francie, který se však neustále vymlouvá na to, že nemá peníze, že se mu nechce válčit a válku by ukončil raději od stolu. Nakonec však Janě podlehne, dá si zavolat dvořany a oznámí jim, že Jana povede vojsko na Orléans.

Následujícím obrazem se přesuneme na bitevní pole u Orléansu, dne 26. května 1429. Dunois, bastard Orleánský, se prochází po břehu Loiry, když přijde Jana, která je nespokojená s tím, že jí vojsko přivedlo na špatnou stranu řeky. Dunois se přizná, že to bylo jeho nařízení, protože Angličané jsou na obou stranách řeky a je to tak rozumnější. Společně pak probírají strategii, kterou Dunois uzavře prohlášením, že je vše připraveno a že se čeká, než Bůh pošle vítr. Vydají se tedy na modlitbu do kostela, když v tom je přeruší páže a řekne, že se vítr obrátil a lodě si to ženou proti proudu jako o život. Páže nadšeně volá: „Panna, Panna! Bůh a Panna! Hurrá-á-á!“⁸⁴

Čtvrtý obraz nás zanese do stanu v anglickém táboře. Šlechtic s kaplanem se rozčilují nad tím, co se stalo s Anglií, že najednou prohrála tolik bitev, když Francii vedla malá holka z Champagne, která je určitě čarodějnice. A tak se

⁸⁴ SHAW 1956 — George Bernard SHAW: Svatá Jana. Praha 1956, 113

dohodnou, že za pomoci Pierra Cauchona, biskupa z Beauvais, Janu upálí. Domlouvají se, že ji předají katolickému soudu, který tvoří sami křehcí lidé, kteří snadno uvěří tomu, že je Jana čarodějnici. Ačkoli pak debatují nad tím, jestli Jana zastupuje Boha nebo ďábla, stejně se dohodnou, že ji musí nechat upálit, protože porazila Anglii. Biskup Cauchon nepovažuje Janu za čarodějnici, ale za kacírku, a oznamuje jim, že církev ji nemůže upálit, protože nemá pravomoc odebírat život. Dodává také, že pokud církev označí člověka za kacíře, je předán světskému soudu. Následuje debata, zda je možné považovat Janu za kacírku, když nezanedbává ani jednu povinnost, kterou má plnit dcera církve. Avšak biskup Cauchon namítá, že ani papež si nedovolil tolik, co Jana, že posílala dopisy anglickému králi, kde mu ve jménu Božím rozkazuje, aby se vrátil na svůj ostrov pod trestem boží pomsty. Biskup Cauchon dokonce Janu přirovnává k Janu Husovi a Johnu Vycliffovi a obává se, aby se něco podobného nestalo i ve Francii. Následuje debata o tom, co Janu přivedlo k tomuto jednání, a řeší se politické a náboženské rozdíly mezi Francií a Anglií. Nakonec vše ukončí prohlášením biskupa Cauchona, že bude zastávat církevní spravedlnost. Warwick dodává, že je mu líto Jany, a pokud to bude možné, že ji ušetří, zatímco kaplan by nejraději Janu upálil vlastníma rukama.

Pátý obraz se odehrává v katedrále v Remeši, těsně po korunovaci krále Karla VII. Jana se baví s Dunoisem, La Hirem, Modrovousem a Karlem VII. Říká jim, že by se ráda vrátila na venkov, protože ví, že do roka umře, neboť jí není souzeno žít déle než rok od doby, co všechno začalo. Prosí Dunoise a Karla, aby ještě dobyli Paříž, ale Karel nechce bojovat, ale ukončit válku mírovou smlouvou. Karel s arcibiskupem se snaží Janě vysvětlit, že veškeré úspěchy byly dílem štěstí. Jana se jim snaží vysvětlit, že bez Hlasů a Boha by to takhle nikdy nedopadlo, ale marně. Dunois se jí zastává, ale dodává, že bez jeho vynikajících bojových schopností by Orléans neosvobodili. Jana se opět

brání. Dunois ví, že se Janě daří, ale pouze, když má za sebou stovky mužů. Jakmile bude mít za sebou jen 10 mužů, Bůh ji opustí, nepřítel ji zajme a díky tomu získá 16 000 liber od hraběte z Warwicku. Jana je udivena částkou, která je na její dopadení vypsána. Dunois se chopí slova a oznamuje, že má Janu rád, ale že za ni život vojáka nevydá. Jana jeho postoj chápe a nezazlívá mu jej, ale zároveň doufá, že by si Francie mohla říct, že stojí za ono výkupné. Karel ji oznámí, že vydal poslední peníze na korunovaci, kterou sama zavinila. Jana však doufá v církev, ale arcibiskup jí oponuje, že ji lidé povlečou po ulicích a upálí ji jako čarodějnici. Jana tomu nechce uvěřit a doufá v arcibiskupovu pomoc, ten ji však upozorňuje na to, že pokud bude: „povyšovat svůj vlastní úsudek nad pokyny svých duchovních vůdců, církev se tě zřekne a ponechá tě takovému osudu, jaký si svou opovážlivostí zasloužíš...“⁸⁵

Jako by arcibiskup přesně tušil, co se stane o pár dní později. Šestý obraz nás přenáší do Rouenu dne 30. května 1431. Celé dějství se odehrává ve velké kamenné síni, která je upravená pro soudní líčení, kterého se účastní inkvizice. Děj nekončí Johančiným upálením, ale pouze soudním procesem.

Epilog se odehrává v červnu 1456. Králi Karlu VII. se zdá sen, ve kterém rozmlouvá s Johankou. Vyptává se jí, zda jí bolelo upalování, vypráví jí o vítězství v bitvách a milované Anežce Sorelové⁸⁶. Karel Johance vypráví o odvolání jejího rozsudku. Johanka se setkává s mrtvým Petrem Cauchonem, stále ještě živým Dunoisem, který dostal svému slibu a vyhnal Angličany z Francie. Setkává se také bývalým kaplanem winchesterského kardinála, Warwickem, inkvizitorem, arcibiskupem a katem. Epilog se zabývá tím, co by se stalo, kdyby byla Johanka prohlášena za ctihodnou, blahoslavenou a později i za svatou. Vychází najevo, že si všichni uvědomují, že udělali chybu, když ji odsoudili k upálení.

⁸⁵ SHAW 1956, 147

⁸⁶ Anežka Sorelová byla milenkou krále Karla VII.

Frank Tetauer v doslovu píše, že se jedná o „středověké mysterium o Panně Orleánské, které podržuje citovou zanícenost a lidské bohatství legendárního zjevu. Ještě nikdy nebyly zázraky a zjevení a jiné zjevy nadpřirozené předvedeny tak pietně a vroucně, a přitom vysvětleny tak přirozeně a přesvědčivě...“⁸⁷ A dodává, že G. B. Shaw ve svém díle popisuje Janu jen jako tu, která se stýká se špičkami společnosti, ale nesetkává se s lidovými vrstvami. Popisuje ji, jako dívku nadanou, nebojácnou a statečnou. Scény, které by nám přiblížily Janu, jako dívku, která si rozumí s lidovými vrstvami, chybí, a je škoda, že se G. B. Shaw spokojil jen takovými scénami, kde ukázal úspěchy u vysoké společnosti. Stejně tak neukazuje Janiny hlasy a jejich vedení, díky nimž osvobodili Orléans.⁸⁸

Jean Anouilh – Skřivánek

Jean Anouilh byl francouzský dramatik, který žil v letech 1910 – 1987. „Své hry založil na protikladu dvou světů: světa dětství, čistoty, chudoby, pravdy a spravedlnosti a naproti tomu přizemního sobeckého majetnictví, moci, peněz a kompromisu.“⁸⁹ Svá dramatická díla rozdělil na hry růžové, černé, brilantní, skřípající, historické atd.

Skřivánek je jednoaktová hra, která byla napsána v říjnu 1953. Svým obsahem je to dílo odlišné v porovnání s ostatními hrami o Johance z Arku.

Celý děj se odehrává v Rouenu před inkvizičním soudem. Prostředí děje se nemění, pouze se upravuje přesouváním židlí a dalších rekvizit, které se nacházejí na pódiu už od počátku dramatu.

⁸⁷ TETAUER 1956 — Frank TETAUER, Shawova svatá Jana in SHAW George Bernard, Svatá Jana, Orbis, Praha 1956, 215

⁸⁸ Zdroj: TETAUER 1956, 217

⁸⁹ KARPATSKÝ, D. Malý labyrint literatury, s.32

Na počátku zasedá inkviziční soud, který vyzve Johanku, aby jim pověděla o svém krátkém životě. Jana začíná své vyprávění od svého útlého dětství, kdy poprvé uslyšela Hlasy, o výprasku od otce za pozdní příchod z polí a za lži, které mu povídala. Další etapou vyprávění je Janino setkání s Baudricourtem. Baudricourt si z počátku myslí, že je Jana pouhou děvkou, ale když po něm požaduje koně, brnění a vojsko, má pocit, že se zbláznila. Jana mu však vysvětlí, jak je velmi chytrý, když přišel na to, že vojsko potřebuje nového vůdce, který „vzpruží jejich energii, kdo jim dokáže, že Bůh je s nimi“⁹⁰. Janino vyprávění je přerušováno dotazy a připomínkami soudců, biskupů a dalších členů inkvizičního soudu.

Dále se pak scéna upraví tak, aby se divák přenesl do paláce dauphina Karla s oběma královnami a Anežkou Sorelovou. Tuto část Johanka nevypráví, protože se jedná o chvíli před jejím příjezdem. V paláci se řeší špatná finanční situace. Královna Yolanda, Karlova tchýně, po něm především požaduje, aby přijal „to děvče, které k nám přišlo z Vaucouleurs...“⁹¹ Na scéně se objeví arcibiskup, který se rozčiluje nad Karlovou neaktivitou ve vládnutí Francii a ačkoli nechce, aby Janu přijal, je stejně přijata. V sále se tedy Jana setká s Karlem, arcibiskupem a dalšími dvořany, kterým se snaží vysvětlit, že ji posílá Bůh, aby zachránila Francii. Po chvíli zůstane s Karlem sama, rozmlouvají o odvaze, čarodějnictví, hraní karet, a hlavně o Bohu a jeho plánu. Nakonec si Karel nechá zavolat arcibiskupa a La Trémouilla, kterým oznámí, že svěřuje velení nad královskou armádou Janě. Touto scénou končí první polovina hry.

Ve druhé polovině pokračuje inkviziční soud. Obléhání Orléansu a další bitvy se nerekapitulovaly, protože se na scéně nenachází dostatečné množství osob, které by ji byly schopny zahrát. Inkvizitor, který pochází ze Španělska,

⁹⁰ ANOUILH 1992 — Jean ANOUILH: Skřivánek. Příbram 1992, 26

⁹¹ ANOUILH 1992, 33

Janě vysvětluje, že je mu jedno, kdo je ve Francii králem, ale že musí hájit nejvyšší zájmy církve. Pokládá jí mnoho otázek, které se týkají jejího vyznání, dětství, kamarádek z dětství, lásky k lidem a její pomoci umírajícímu Angličanovi. Bratr dominikán Ladvenu poděkuje inkvizitorovi za maličkosti, o kterých se obvykle nemluví. Inkvizitora ovšem tato poznámka rozčílí a vykáže bratra Ladvenu z místnosti. Inkvizitor se dále vyptává na hlay, které jí sdělily, že bude zajata a vysvobozena smrtí, protože nedokáže pochopit, že by šla dobrovolně na smrt. Po přiznání, že Jana zabíjela, si vzpomíná na svůj každodenní ranní žert, který měli s La Hirem, kterého ujišťovala, že ač bojoval, má naději, že bude v ráji. Jana prohlašuje, že svá slova neodvolá. Tohoto prohlášení se chytne inkvizitor, který ji přirovnává k těm, kteří říkali totéž na hranicích a popravištích, a prohlašuje, že je třeba takové lidi donutit k odvolání těchto slov. Žádá, „aby Jana byla vyobcována, vyvržena z lůna církve a předána k potrestání světské moci...“⁹² Popravčí zkonstatuje, že je hranice připravená, ale je vyšší, než aby jí mohl pomoci jako ostatním. Obvykle totiž, pod záminkou upravení dřeva, uškrtil obžalovaného, aby necítil plameny. Cauchon se Janu snaží na poslední chvíli přemluvit, aby svá slova odvolala, a tím se zachránila. Pod nátlakem se Jana zřekne bojování, zbraní i mužského šatu, kterého se vzdá pouze pod podmínkou, že se nebude muset bát o ztrátu své důstojnosti. Zavolají tedy bratra Ladvenu, který sestavil Janino prohlášení, kde se vzdává všeho, co jí do této chvíle charakterizovalo. Jana jej podepíše a je odvedena do vězení.

V pozadí soudu se vytvoří scéna ve vězení. Ve vězení Jana rozmlouvá s královnami a Karlem, později pak s Warwickem, který ji přišel blahopřát a ujistit, že bude převezena do církevní věznice. Jana si ovšem odvolání svých prohlášení není jistá, a proto požádá vojáky, aby jí donesli mužský šat a svolali faráře. V průvodu se na scénu vracejí všichni účastníci soudu, kteří přinášejí

⁹² ANOUILH 1992, 71

polena. Inkvizitor popohání kata, aby již podpálil hranici, když v tom se na rtech Jany objeví úsměv. Když plameny začnou stoupat, objeví se na scéně Baudricourt, který upozorní inkvizitora, že se zapomnělo na Karlovu korunovaci, a proto nařídí všem, aby zničili hranici.

Jana je v díle Jeana Anouilha vykreslována jako dívka, která si je naprosto vědoma toho, co činila. Je popisována jako dívka odvážná, naprosto imunní vůči bolesti nejen fyzické, ale i psychické.

Dílo Jeana Anouilha představuje mistrné zpracování příběhu Johanky z Arku. Při čtení divadelního scénáře se před čtenářem otevírá celá scéna a vykreslují se profily jednotlivých postav, aniž bychom byli v divadle a sledovali představení.

4.1.2 Muzikál

V následující části uvádíme jen jeden z muzikálů, které byly napsány na oslavu života a činů Johanky z Arku. Jedná se o muzikál nejvýznamnější pro českého diváka, protože pochází z pera českých autorů.

Johanka z Arku

Muzikál Johanka z Arku je dílem slavné dvojice Ondřej Soukup a Gabriela Osvaldová. České diváky poprvé upoutal dne 31. března 2000 v divadle Ta Fantastika, kde bylo během třech let odehráno přes 800 představení pro více než 350 000 diváků. V roce 2002 byl muzikál pozván na 1. mezinárodní festival muzikálových divadel v Cardiffu, kde byl jediným neanglickým projektem.⁹³ V roce 2009 byla, po několika úpravách, představení muzikálu obnovena v Divadle Kalich.

⁹³ Zdroj: <http://www.divadlokalich.cz/repertoar/13-johanka-z-arku/>, vyhledáno 20. 1.2013

Děj muzikálu zmiňuje nejdůležitější momenty Johančina života. V muzikálu se dozvídáme o setkání s Baudricourtem a králem, kterého přemlouval biskup, aby podepsal dohodu s Angličany. Potom, co se setkal s Janou, ovšem odmítne, a svěří jí vojsko, které Johanka převychová. Zmiňuje také dobývání Orléans, korunovaci a radosti z velkých událostí, ke kterým patří i Johančino získání šlechtického titulu. Zatímco Johanka chce útočit na Paříž, král vymýšlí, jak se jí zbavit a spolupracuje na lsti. Johanka je zajata, odsouzena a upálena. Na závěr pak popravčí nalézají v popelu Johančino srdce, které neshořelo.

Režisér Jozef Bednárík se snažil propojit středověkou Francií se současností použitím videoprojektorů, projekčních ploch, světelných a zvukových efektů. Jak sám řekl: „...multimédia, trochu opery, šansonu, videa, poezie, oratoria, filmu, rocku i popu. A na hranici bude hořet Lucka Bílá.“⁹⁴ K propojení těchto dvou velmi odlišných období je klíčovou postavou tzv. operátor, který celý děj ovládá pomocí počítače a doplňuje faktická data o Johance a jejím příběhu.

Nepříjemnou skutečností ovšem jsou některé faktické chyby, které se v muzikálu objevují. Na počátku operátor zmiňuje, že je Johanka blahoslavenou, což nelze přisuzovat stáří muzikálu, ale prosté neinformovanosti autorů. Další informací, kterou bychom mohli považovat za chybnou, je upozornění na věk, kdy Johanka poprvé viděla svá zjevení, a to i přes to, že je to informace přibližná.

Muzikál Johanka z Arku má mnoho svých příznivců, a to především díky pěveckému a hereckému výkonu Lucie Bílé v roli Johanky, která zvládla zahrát pokornou postavu Johanky s přesvědčivostí. Ovšem stejně jako příznivci najdou se i odpůrci, kterým vadí občasná prázdnota scén a zdoluhavost muzikálu.

⁹⁴ <http://www.tafantastika.cz/cz/> vyhledáno 20.1.2013

4.2. Hudba

Hudebních děl na oslavu života svaté Johanky z Arku bylo složeno několik desítek. V následující kapitole budou uvedena některá hudební díla, z nichž produkce některých z nich byla ovlivněna politickou situací v Československu.

Arthur Honegger – Jana z Arku na hranici

Arthur Honegger byl švýcarský hudební skladatel, který žil v letech 1892 – 1955. Svůj život prožil především v Paříži, studoval na konzervatoři, hodně cestoval a žil život bez skandálů. Byl členem tzv. Pařížské šestky, což byla skupina francouzských skladatelů pracujících na Montparnassu, jejichž hudba je považována za vzdor proti impresionismu. Od poloviny 20. let byl slavným a oceňovaným skladatelem především díky orchestrálním skladbám *Pacifik 2.3.1* a *Král David*. Vstoupil do odbojového hnutí Národní fronty, psal do časopisu *Comoedia* a vyučoval v hudební škole v Paříži. Arthur Honegger napsal mnoho komorních skladeb, baletů, operu *Antigona* na libreto Jeana Cocteaua, orchestrální symfonie a oratoria. Jedním z oratorií je i *Johanka z Arku na hranici*.⁹⁵

Dílo *Johanka z Arku na hranici* bylo napsáno během roku 1935 na objednávku Idy Rubinsteinové. Dílo věnující se Johančinu procesu a upálení s odkazy na její dětství bylo poprvé představeno 12. března 1938 v Basileji, kde Johanku představovala Ida Rubinsteinová.

V Československu bylo dílo Arthura Honeggera poprvé uvedeno na počátku roku 1970, a to díky dramaturgovi Ivanu Medkovi, který jej zařadil do programu České filharmonie. „...Nejdřív to nevzbudilo vůbec žádnou pozornost. Až najednou volali řediteli České filharmonie Pauerovi, co že to tam inzerujeme: Jana z Arku na hranici! Vysvětloval jsem řediteli, že se ta

⁹⁵ Zdroj: www.arthur-honegger.com vyhledáno 30. 1. 2013

skladba opravdu tak jmenuje a že autorem textu je Paul Claudel. Dal jsem mu partituru, aby to viděl na vlastní oči. Řekl, že ta slova „na hranici“ tam nesmějí být. Teprve o pár dní později komusi nahoře došlo, že kantáta má být uvedena k výročí upálení Jana Palacha...“⁹⁶ Datum uvedení kantáty muselo být změněno a nesmělo být nikomu vysvětleno z jakého důvodu. Kantáta se hrála o čtrnáct dnů později, „...bylo vyprodáno, koncert měl manifestační charakter, protože všichni věděli, o co jde...“⁹⁷ Po celé období komunismu pak byla tato kantáta zakázána. V novodobých dějinách se hrála u příležitosti 40. výročí upálení Jana Palacha v lednu roku 2009.

Jedná se o dílo velmi náročné, zejména z hlediska obsazení, protože bylo napsáno pro 80členný smíšený sbor, 40členný dětský sbor, pět sólových zpěváků, pět herců, tanečnický a velký symfonický orchestr.

„V díle se prolíná způsobem pro Claudela velmi typickým hluboký lyrismus a hořká fraška, nadpřirozené, mystické jevy přecházejí ve velmi realistickou pozemskost.“⁹⁸

Děj oratoria se odehrává v prostředí hranice, na které stojí Johanka v posledních chvílích života. Kněz Dominik, sedící na prvním stupni schodiště, otevírá knihu Johančina života. Johanka nemůže uvěřit tomu, za co je lidem a kněžími považována, a proto se společně vracejí k soudnímu procesu. Johanka se vyptává bratra Dominika, jak se tam dostala, a on ji vysvětluje, že za to může karetní hra, kterou vymyslel „jeden šílený král.“⁹⁹ Cílem této hry je, aby král změnil místo, ten, který byl na jihu, přejde na sever, ten který byl na východě, se přesune na západ. Královny si však svá místa nemění. Hráči hry nejsou však králové, ale kluci – vévoda z Bedfordu, Jan Lucemburský, pan

⁹⁶ MEDEK 2005 — Ivan MEDEK: Děkuji, mám se výborně. Praha 2005, 46

⁹⁷ MEDEK 2005, 47

⁹⁸ VOMÁČKOVÁ 1988 — Stanislava VOMÁČKOVÁ: Jeanned'Arc au bucher. booklet CD. Praha 1988

⁹⁹ VOMÁČKOVÁ 1988, 48

Regnault de Chartres a Guillaume de Flavy¹⁰⁰. Dalším výstupem je králova cesta do Remeše. Johanka si uvědomuje, že to právě ona zachránila Francii, že ji sjednotila. Johanka s bratrem Dominikem vzpomíná na nalezení svého meče a na své hlasy. Posledním výstupem je Johančino upálení, kdy Johanka nechce umřít, ale zároveň odmítá podepsat prohlášení, že lhala, protože je spoutaná láskou k pravdě. Panna Maria, sv. Markéta a sv. Kateřina, dětské hlasy a sbor zakončí celé oratorium slovy: „Nikdo není schopen větší lásky než ten, kdo dá svůj život za ty, jež miluje.“¹⁰¹

Jedná se o dílo, kde je dokonale vyvážena kombinace orchestrálního a sborového zvuku s mluveným slovem. Ačkoli bylo dílo napsáno a představeno ve francouzském jazyce, jsou melodie, harmonie a rytmus dostatečně výmluvnými, aby posluchači nastínily atmosféru a obsah díla i bez doslovného porozumění.¹⁰²

4tet – Jeanne d'Arc

4tet je vokální kvarteto, které tvoří zpěváci Jiří Korn, Jiří Škorpík, Dušan Kollár a David Uličník. Kvarteto bylo založeno v říjnu 2002 z iniciativy Jiřího Korna. „Umělecky plnohodnotný, precizní a přitom osobitý projev tohoto vokálního seskupení se snoubí s již pověstnou dokonalostí a profesionalitou Jiřího Korna. Úžasné vokální výkony..., překvapivě originální pojetí aranžmá a neotřelé harmonie..., to vše nenechá nikoho chladným...“¹⁰³

Skladba Jeanne d'Arc byla natočena v roce 2005 na album s názvem 2nd. Celý text písně uvažuje nad tím, co se v Rouenu v den upálení dělo. Zmiňuje Johančiny bílé andělské šaty, stoupající záři v Rouenu a kříž barvící se nachem.

¹⁰⁰ Guillaume de Flavy byl ten, který zavřel bránu Compiègne, aby mohla být Johanka zajata.

¹⁰¹ VOMÁČKOVÁ 1988, 90

¹⁰² Zdroj: VOMÁČKOVÁ 1988, 10

¹⁰³ <http://www.4tet.cz/cz/uvod.php> vyhledáno 1.3.2013

Johanka je vyobrazena jako mladá devatenáctiletá dívka stojící na hranici, která, i když si nejspíš poplakala, nikdo si toho raději nevšiml a upozornil ostatní na své vlastní šrámy a trápení.

Díky hudební úpravě Jiřího Škorpíka a jeho „...neotřelým harmoniím, barevné instrumentaci a textové úpravě s důrazem na rytmus a frázování...“¹⁰⁴ má posluchač možnost pocítit atmosféru v Rouenu. Opakováním jména „Jeanne d’Arc“ na konci doléhá na posluchače tíha rozhodnutí, se kterým se vydala osvobodit Francii stejně jako smutná nálada v Rouen.

Leonard Cohen – Joan of Arc

Leonard Cohen je kanadský zpěvák a skladatel, který se narodil v září 1934. Na třetím albu z března 1971 s názvem *Songs of Love and Hate* se poprvé objevila píseň Jana z Arku.

Celá skladba trvá téměř šest a půl minuty, má celkem čtyři sloky, z nichž každá má osm veršů, které jsou prolínány refrémem.

Píseň je napsána formou dialogu mezi Johankou z Arku a ohněm, který ji pohlcuje na hranici. V písni Johanka zmiňuje svou únavu z války, kterou by raději nahradila nošením bílých svatebních šatů. Oheň Johance vypráví, jak ji vídal každý den, jedoucí na koni, a doufal, že tato osamělá hrdinka vyhraje. Johanka je ohni odevzdána jako jeho nevěsta v bílých šatech, které jsou zároveň symbolem její čistoty a odhodlání. Oheň ji pohlcuje, spaluje a na závěr zmiňuje:

„...viděl jsem její cuknutí, viděl jsem její pláč,
viděl jsem slávu v jejích očích.
Já sám jsem dlouhou láskou a světlem,

¹⁰⁴ <http://www.4tet.cz/cz/jiri-skorpik.php> vyhledáno 1.3.2013

Ale musí to přijít tak krutě a jasně?“

Celá píseň evokuje v posluchači emoce a myšlenky, kterými se Johanka podle Leonarda Cohena zabývala na hranici. Při poslechu doléhá na posluchače tíživá atmosféra okamžiku, čemuž dopomáhá nejen melodie a rytmus, ale i refrén, který ač skoupý na slova je velmi procítěný.

4.3. Film

V oblasti filmového umění vzniklo nejméně 6 filmů věnujících se Johančinu životu, utrpení a procesu. V následující kapitole uvedeme však pouze dva z nich. Oba byly natočeny ve stejném roce v České republice, oba vyprávějí příběh Johanky z Arku, ale každý z nich je jiný.

Johanka z Arku

První z filmů o Johance z Arku, natočený v roce 1999, je dílem francouzského režiséra Luca Bessona, v němž hrálo mnoho známých herců, mezi něž patří Milla Jovovich v roli Johanky z Arku, Dustin Hoffman nebo John Malkovich.

Život Johanky ve filmu začíná velikou radostí při odchodu ze zповědnice, kterou ovšem zkaží útok Angličanů a smrt její sestry. Rodiče ji pak raději nechají převézt k tetě a strýci. Děj se následně přesouvá do Chinonu, kam přišel další dopis od Panny Lotrinské. Dauphin chce Johanku přijmout, ale rádci mu radí pravý opak. Dauphinova nevlastní matka mu však radí, aby ji přijal, a opodstatňuje své přesvědčení proroctvím o Lotrinské panně. K setkání nakonec dojde a i přes připravenou léčku se Johanka s dauphinem setká. Dauphin uvěří své intuici a Johance je odhodlán svěřit svou armádu a dát jí vše, co bude potřebovat, aby ho učinila králem Francie. Pod nátlakem svých

rádců ji podrobí církevnímu zkoumání. Johanka dostane koně, výzbroj a kroužky a vydá se osvobodit Orléans. V Orléans se snaží přesvědčit válečníky, aby ji poslouchali a následovali Boží plány, což ovšem není jednoduché, protože pro ně „...není lehké, aby jim rozkazovala nějaká ženská...“ Johanka si proto ostříhá vlasy, aby již nebyla považována za ženu, napíše dopis Jindřichovi, králi Anglie a následujícího dne, i přes počáteční komplikace, překročí Loiru a zaútočí na věž Tourelles. Při útoku je Johanka zraněna, a tak se dobytí věže Tourelles přesune až na další den, kdy velmi časně zaútočí a vyhrají a nakonec osvobodí Orléans. Dauphin je korunován králem Francie. Johanka se snaží dobýt Paříž, ale problémem je, že jí král nechce poslat posily, protože už získal trůn. Karlova nevlastní matka společně s Burgundčany zinscenují Johančino zajetí a odsouzení z kacířství. Na soudním procesu je znatelné, že byl podplacený Angličany. Johanka celou dobu prosí Boha o pomoc a na poslední chvíli podepíše, že žádá o znovupřijetí do církve a odevzdání mužských šatů. Johanka je tedy předána k soudu Angličanům. Soudní proces je přerušován scénami z vězení, kde dochází k jednomu z nejzajímavějších okamžiků celého filmu. Johanka zde totiž rozmlouvá se svým svědomím, ďáblem nebo Bohem.

Na rozdíl od ostatních filmů není Johanka jen dívkou pokornou a hluboce věřící, ale i výbušnou a samozřejmě odhodlanou k boji a vítězství Francie jménem Boha. Celý film provází Johanku vzpomínky na dětství, především na vraždu své sestry Angličany, a to jí dodává sílu k boji.

Film byl nominován k získání šesti cen César a to v kategoriích nejlepší kamera, režisér, střih, film, hudba k filmu a scénář, z nichž získal dva. Ovšem podle mnoha komentářů diváků byl pro ně film zklamáním, protože je historicky sporný a herecký výkon hlavní hrdinky „...balancuje na hranici trapnosti“¹⁰⁵. Nedá se nedat za pravdu některým z komentářů, protože se ve

¹⁰⁵ www.csfd.cz/film/774-johanka-z-arku/ vyhledáno 11.3.2013

filmu nachází mnoho historických chyb a postava Johanky při některých scénách nevypadá věrohodně, někdy působí až uměle. Film ovšem může dobře sloužit pro představu o hrdinských činech Johanky, ale nikdy by neměl být považován za historický film, ale spíše za legendu.

Johanka z Arku

Druhý z filmů o Johance z Arku byl v kanadské produkci natáčen na přelomu roku 1998 a 1999 a byl režírován Christianem Duguayem.

Místem natáčení se stala Česká republika, především pak hrady Křivoklát, Pernštejn, Cheb, Loket, Landštejn, Valdštejn, Žebrák a Točnick. V barrandovských ateliérech byly vytvořeny kulisy rodné vesnice.¹⁰⁶

Děj Johančina příběhu začíná pověstí proroka Merlina. Johančino dětství se téměř nezmiňuje. A tak se během velmi krátké chvíle setkáváme s již dospělou Johankou. Johanka se vydává do Vaucouleurs, setkává se s Baudricourtem, který ji po několika dnech pošle ke králi. Král po setkání s Johankou prohlásí, že je tou Pannou Orleánskou. Pro potvrzení svého rozhodnutí ji pošle k přezkoumání do Poitiers. Od této chvíle se Johanka nachází ve vojenském prostředí. Johanka je při dobývání zraněna, celé francouzské vojsko se stáhne, ale ona si vyndá šíp z rány a vydá se znovu do boje.

Druhý díl pokračuje bojem, kdy si kapitán La Hire uvědomí, že Johančina strategie byla správná. Pevnost La Tourelles je dobytá. V Remeši dochází ke korunovaci Karla.¹⁰⁷ Biskup korunující Karla se snaží Johanku přesvědčit, aby šla před jásající dav. Johanka se setkává se svým bratrem, který ji přijel poděkovat za to, co dokázala. Těsně před odjezdem na hostinu se Johanka dozvídá o smlouvě mezi Karlem a Jindřichem VI.. Na hostině se pak Johanka

¹⁰⁶Zdroj: <http://www.csfd.cz/film/14357-johanka-z-arku/> vyhledáno 11.3.2013

¹⁰⁷ Ztvárněn Neilem Patrickem Harrisem

zeptá krále: „Jak nazvete krále, co rozdělí království, když ostatní bojují pro sjednocení...Veličenstvo, proč Francie podepisuje smlouvu s Burgundskem. Bojovala jsem za sjednocení Francie, ne za paktování s jejími částmi...“ Karel jí odvěti slíbením Francie. V přítomnosti krále se však všichni postaví za jeho myšlenky. Biskup poprvé nazývá Johanku kacířkou, král se jí však zastane. Následuje útok na Paříž za zvuku skladby *Panis angelicus*¹⁰⁸. Díky Karlovi se Johanka setkává s rodinou, kde jí otec neustále vyčítá to, co učinila a především jí vyčítá smrt jejího bratra. Nakonec se však usmíří a získá od otce podporu k dalším činům. Při posledním setkání s matkou jí vypráví o informaci, kterou dostala od svých rádců. Dostává dopis z Compiégne, získává královský šlechtický titul a vydává se do Compiégne. Johanka je zajata a odvezena na hrad De Beaufort, odkud je přesunuta do anglického vězení v Rouenu. Zde se odehrává soud, během kterého je zmíněno nejen podplacení jednání, ale také Johančina hrozba Angličanům. Johanka je odsouzena a upálena. Během Johančina upalování je napadena jižní brána Rouenu. Celý film končí prohlášením svědků Johančina upálení: „Její srdce nikdy neshořelo.“

Johanka je opravdu tím selským prostým děvčetem, kterým opravdu byla. Je dívkou velmi pokornou a oddanou své víře. Tyto vlastnosti se snoubí s hereckými výkony mladé Leelee Sobieski, které byly oceněny nominacemi na ceny Emmy a Zlatý Globus.

Nejen Leelee Sobieski, ale i celý film byl oceněn čtyřmi nominacemi k získání Zlatého glóbu. Peter O'Toole, který hrál biskupa Pierra Cauchona, získal cenu Emmy za vedlejší roli ve filmu a minisérii.

I přes některé scény spíše charakteru legendy je film historicky věrohodný, čemuž nasvědčuje mnoho událostí, které jsou ve filmu znázorněny. Počínaje dvěma setkáními s Baudricourtem, slepicemi, které nesnášely vejce, dokud

¹⁰⁸ Panis Angelicum je poslední sloka Sacris solemniis sv. Tomáše Akvinského

nebyla Johanka poslána do Chinonu ke králi, setkáním s králem, zraněním a mnoha dalšími.

Závěr

Prostřednictvím této práce jsme se dozvěděli, že Johanka z Arku prožila život plný neuvěřitelných zápletek, které bohužel vyústily v její upálení. Dozvěděli jsme se o procesech beatifikace a kanonizace, a to především díky vzpomínkám Henri Debouta v díle *Jeanne d'Arc: grande histoire illustrée*, který se přímo účastnil beatifikačních a kanonizačních oslav nejen v Římě, ale i ve Francii. Dílo tohoto autora se také stalo nejčastějším zdrojem citací, které jsou v práci uvedeny, protože nejlépe vystihuje průběh obou zmíněných procesů. Kniha je však dostupná pouze v rámci internetových stránek o Johance a bohužel jen pro některé, je pouze ve francouzštině. Na závěr jsme byli informováni o uměleckých dílech, která vznikla na počest Johančina života. Díla, kterým se práce věnovala, byla vybírána s ohledem na kulturní, politickou a územní spojitost s Českou, popřípadě Československou, republikou.

Uměleckých děl, která se snaží divákům a posluchačům připomenout činy Johanky je velmi mnoho, dokonce by se dalo říct, že neuvěřitelně mnoho. V této práci jsou vybrána pouze některá, proto, že soupis recenzí uměleckých děl by vystačil na samostatnou práci. Mezi díla, která nebyla zmíněna, ale určitě by za to stála, patří kniha Charlese Péguyho s názvem *Mysterium lásky a útrpnosti Johanny d'Arc*. Z hudebních děl bychom mohli zmínit dílo Franze Schuberta a v oblasti divadelní například dílo Bertolda Brechta, Friedricha Schillera, Petra Iljiče Čajkovského nebo Giuseppe Verdiho. V oblasti výtvarného umění bychom mohli zmínit středověké knižní malby nebo díla P.P.Rubense, J.A.D. Ingrese a dalších. Práce tato díla nezmiňuje, protože vzhledem k jejich množství by mohla být tématem samostatní bakalářské práce.

Literatury věnující se životu Johanky z Arku je velmi mnoho. Ovšem literatury věnující se procesům beatifikace a kanonizace je velmi málo.

Johanka z Arku patří mezi nejvýznamnější světice a historické osobnosti nejen v dějinách Francie, ale celé Evropy. Neboť kdyby nezachránila Francii, je otázkou, jak by to v Evropě vypadalo. Postava Johanky z Arku by se tedy měla dostat do širšího povědomí lidstva, k čemuž měla přispět i tato práce.

Seznam literatury

- ANOUILH 1992 — Jean ANOUILH: Skřivánek. Příbram 1992
- ARDAGH/JONES 1998 — John ARDAGH/ Colin JONES: svět Francie. Praha 1998
- DEBOUT 1922 — Henri DEBOUT: Jeanne d'Arc: grande histoire illustrée. 1922⁴,
dostupné na:
http://www.stejeannedarc.net/dossiers/processus_canonisation_JdA.php
- DEMANDT 1998 — Alexandr DEMANDT: Moc a právo. Praha 1998
- HEER 2000 — Friedrich HEER: Evropské duchovní dějiny. Praha 2000
- HORTON 2007 — Ros HORTON: Ženy, které změnilly svět. 50 dramatických osudů. Líbeznice 2007
- KARPATSKÝ 1997 — Dušan KARPATSKÝ: Malý labyrint literatury. Praha 1997
- KOPAL 2011 — Petr KOPAL: Panna Orleánská, svatá Jana z Arku. Brno 2011²
- LINDER 2000 — Leo LINDER: Johanka z Arku. Ostrava 2000
- MADAR 1988 — Zdeněk MADAR a kolektiv: Právnícký slovník. Praha 1988
- MAUROIS 1994 — André MAUROIS: Dějiny Francie. Praha 1994
- MEDEK 2005 — Ivan MEDEK: Děkuji, mám se výborně. Praha 2005
- PERNOUD 1994 — Régine PERNOUD: Život Jany z Arku. Brno 1994
- PERNOUD 2009 — Régine PERNOUD: Život a smrt Jany z Arku. Svědectví z rehabilitačního procesu (1450 – 1456). Olomouc 2009
- SHAW 1956 — George Bernard SHAW: Svatá Jana. Praha 1956
- ŠINDELÁŘ 2001 — Vladimír ŠINDELÁŘ: Cesta na popraviště. Písek 2001
- VOMÁČKOVÁ 1988 — Stanislava VOMÁČKOVÁ: Jeanne d'Arc au bûcher, booklet CD, Praha 1988

Přílohy

Prapor Johanky z Arku

Kanonizační prapor Johanky z Arku

